GOD. VII. BROJ 6.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

V. KRALJ: Dr. Đuro Arnold. — R. STROHAL: Stare hrvatske pripovijesti. — BELIZAR D.: U Hramu. — A. MESSNER-ŠPORČIĆ: U Vojvodini. — Dr. D. ČEPULIĆ: Blaise Pascal. — ŠPREM-CUVAJ: Uspon na Pireneje.

LISTAK: Dr. Bučar: Gradišćanski Hrvati. — Bog i Hrvati. — V. K.: Marko Marulić. — ŠPORT: Dr. B.: Hazena. — Dr. B.: Zimska olimpijada u Chamoniku. — AMATERSTVO: Dr. B.: Filatelistički kutić. — KNJIŽEVNOST I UMJETNOST: Knjiga o Engleskoj. — A. Muradbegović: Nojeva lađa. — Kazalište u Tuškancu. — ZABAVA I ŠALA. — ZAGONETKE. — PORUKE UREDNIŠTVA.

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREDJUJU DR. FERDO NIKOLIĆ I PROF. VIKTOR KRALJ.
»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. ZA ĐAKE 36 Din., ZA OSTALE 40 Din., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU ILI DR. FERDI NIKOLIĆU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. ILI PROF. VIKTORU KRALJU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 26. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DINARA.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

Veliki izbor Engleskih tkanina
te Engleskog platna

preporuča

TURNER i PEŠIĆ

Ilica broj 35 **ZAGREB** Tel. 20-49.

Solidna podvorba

GODINA VII. U ZAGREBU, DNE 1. VELJAČE 1924. BROJ 6.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

Dr. ĐURO ARNOLD (1873.—1923.)

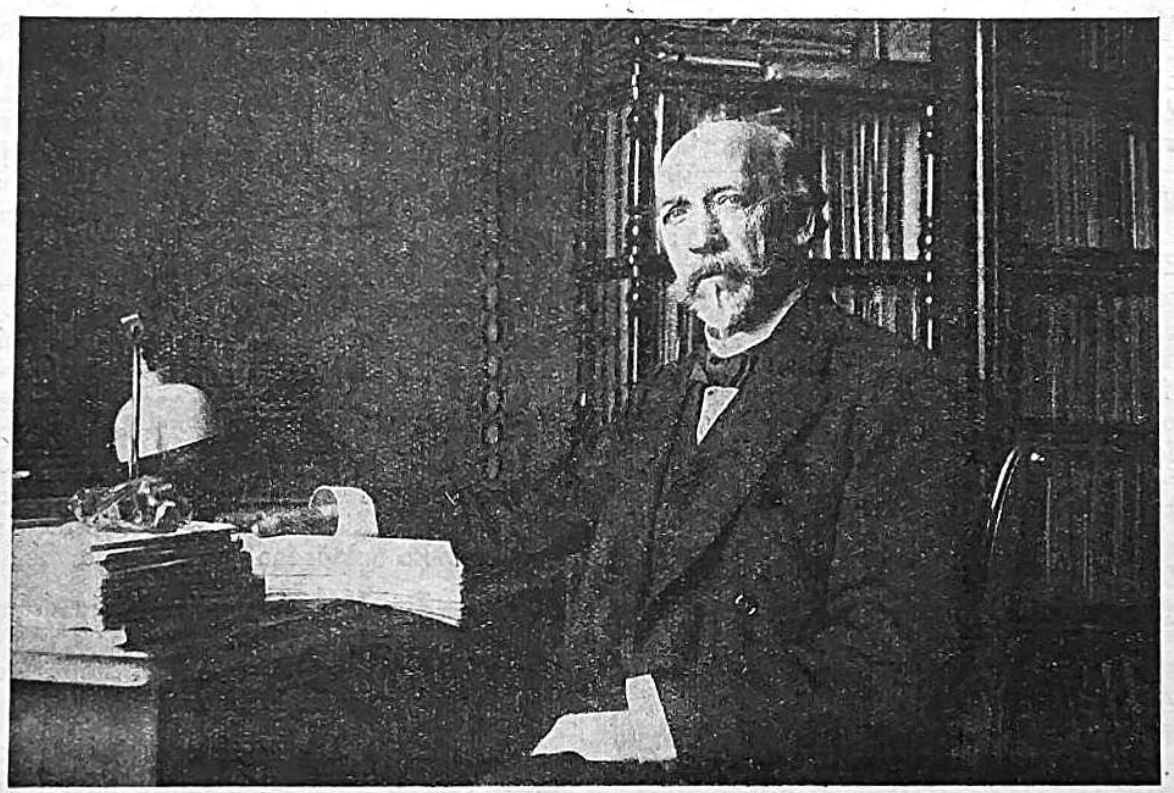

PRI POVRATKU

Još mi, groblje, s crkve tvoje zvoni
Zvonce sjetno uspomenom jasnom;
Stog me k tebi živa želja goni,
K tebi prvom povratku na kasnom.

Davno li je, što te tužan vidjeh,
Pa još sve je — kô što bilo prije:
Čvrsto stoji ogradno ti zidje,
Po njem ti se bujni bršljan vije.

Blagi, bajni mir te jošte kruži,
Još se ljeska crkvica ti biela,
Kano prije sjetni slavulj tuži
U grmu ti posred svoga siela.

Zlaćeno se križje još svjetluca,
Jošte tajno šušte tvoji bori . . .
Kad to gledam, srce življe kuca,
Stara ljubav s nova mi uzgori.

Ostavih te, za srećom da krećem,
Ostavih te, al mi bili puti
Puni trnjem mjesto nježnim cvijećem,
Skrij se, suzo! šuti, srce, šuti!

Pa jer, groblje sveto, u tvog krila
Mraku leži slatka spomen sveta,
Leži srca nesvjestica mila,
Radost jošte djetinjih mi ljeta;

Stog se vratih milu opet kraju,
Gdje mi prve kob nakobi danke,
Gdje u blage majke naručaju
Snivah bajne, snivah slatke sanke ...

Evo kleknuh na zemlju ti nice,
Daj ugasi boli plam u duši,
Nek zanieme srca sjetnog žice,
Na oku mi nek se suza suši.

Stoga, groblje, povratku na kasnu
Tebe prvo pjesmom blagoslovih,
Zvoncem tvojim poj mi prošlost krasnu,
Samo strašne boli mi ne novi!

Tko je jedamput samo putovao Hrvatskim Zagorjem, jednim od najmilijih naših krajeva; tko je vidio rasijane kućice zagorskih seljaka po zelenim humcima i bregovima, otmjene dvorove zagorskih plemića; tko se samo jednom sreo s pitomim onim svijetom, slušao o zapadu sunca romon zagorskih zvona: tomu će jasno biti, zašto je naš pjesnik od rane svoje mladosti tolikim žarom zavolio tu užu svoju domovinu, milo svoje Zagorje. Bit će mu jasno, odakle ona velika ljubav prema cjelokupnoj našoj domovini i narodu našem, odakle onaj osjećaj za istinu, pravednost i prijateljstvo. Sva ona prirodna ljepota Hrvatskog Zagorja, iskrenost i poštenje Zagorskog Hrvata odrazuje se u vedroj duši njegovoj. Zato on — pjesnik sjete i boli — i pati, kad vidi drugoga da pati; on dijeli tugu svačiju, a nadasve tugu i bol naroda svoga, tako te ne znaš, da li mu većma razdiru srce muke zbog tuđe ili zbog vlastite nesreće. Ta sjeta i tajna bol dolazi ne samo u čitavoj lirici njegovoj do izražaja, već ga ona prati i kroz čitav život njegov, vidiš mu je na plemenitom licu, čitaš mu je u dobrim očima njegovim. I kao što mu je prva njegova pjesma »Pri povratku«, koju je upravo prije pedeset godina ispjevao, tako su mu i današnje elegije njegove pune sjete zbog nepravde i laži, koje odvajkada svijetom vladaju, a koje su upravo danas, pod njegovu sijedu glavu, sebi savile gnijezdo od požude, prijevare i pohlepe. I to njega boli — boli dvostruko. Ali nada i vjera u pobjedu dobra nad zlim, koja ga je odvajkada pratila i u najtežim časovima života, ta nada, ta vjera nije ga nikad napustila, i on je tom svojom vjerom u bolja vremena tješio i bodrio i tješi i bodri jednako još i danas one, koji su malaksali i prestali vjerovati. I eto u tom leži snaga našega dragoga svečara, našega dobroga učitelja i profesora Dr. Đure Arnolda.

Da, pedeset je godina prošlo, otkako se prvi put javio u staromu »Vijencu« svojom pjesmicom »Pri povratku«, u kojoj pozdravlja svoju domaju, svoje seoce Ivanec, staru crkvicu sa zlatnim križićima, i onaj bršljan na ogradnom zidu, a prije svega samo pusto groblje. Pozdravlja ga s tugom u srcu, jer mu ono krije njegove najmilije, s njim su vezane najljepše ali i najtužnije uspomene njegove:

— Skrij se suzo! šuti, srce, šuti!

Iz ove se pjesme vidi, kako je već u prvom početku svoga djelovanja bila nastrojena pjesnikova duša, koja tuži za izgubljenim, a čezne za nedostižívim idealima. Ona je nezadovoljna sa svijetom, koji bi trebao i mogao znatno bolji biti, da samo malo više ima iskrenosti, poštenja i dobre volje. Zato pjesnik i nastoji da se što više otisne od toga materijalističkoga svijeta, od »prostote ljudi«, stvarajući sebi svoj zasebni svijet — svijet ideala, svijet, kakav bi on trebao da bude. I zato eto pjeva:

— Ja ne pjevam, da ugodim svijetu,
Niti pjevam, da nakupim zlata;
Već ja pjevam da ublažim sjetu,
Sa prostote ljudi, što me hvata.

Komu nije poznata pjesmica »Domovina«, u kojoj pjesnik čisto realistički opisuje sretan obiteljski život, kako ga on sebi zamišlja. To je doista pravi pjesnički realizam. Tu se opisuje mala seoska sobica s njezinim žiteljima: majka svojoj maloj kćerci uz zipku pjeva »Lijepa naša domovino!«, dok sretan otac tumači sinčiću na krilu pojam domovine.

Slika je doista realistički prikazana, pa ipak je ona nastala tek u duši pjesnikovoj. Ta je sličica iz njegova idealnoga svijeta, kako on sebi zamišlja sretan narod, svoj na svome. Čitav je pak prikaz uokviren tamnom noći, mećavom i studeni. To je onaj okvir realnosti, koji osjećajna pjesnikova duša ne može prijeći, a da kod toga ne osjeti boli. I u tom eto okviru kruta realizma nalazi se mala sličica puna svijetla i topline. Pjesma je doista i tehnički tako uokvirena, kad počinje:

— Zimska nojca već se šulja dolom,
Sitne svijeće po svem pali selu;
Sniježak prši, — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu bijelu.

I dok nas je pjesnik odveo do »drobnih okanaca« seoske kućice i pokazao nam idealnu sliku bračnoga života, dotle već:

— Zimska nojca pustim vlada dolom,
Ljudi u san tonu po svem selu;
Sniježak prši — svakom stablu golom
Rad bi natko košuljicu bijelu.

I opet posvuda vlada tama i studen, ali u duši pjesnikovoj ostaje neizbrisiva netom opisana slika.

Da, Đuro Arnold ljubi svijetlo, toplinu, sreću. On tu sreću želi koliko pojedincu, bio mu prijatelj ili neprijatelj, toliko je želi i čitavomu narodu hrvatskomu. Ali on dobro znade iskusivši u vlastitom svom životu, da su takvi ideali, kako ih on sebi zamišlja gotovo nedostiživi i za pojedinca, a nekmoli za čitav jedan narod, i to tim više, što toliko imade ljudi bez osjećaja, ljudi bez ideala, koji idu tek za materijalnom koristi misleći tek na svoj ja. I zato pjesnik proklinje — što daje naslučivati silnu ogorčenost u njegovu srcu, jer on to inače ne čini — proklinje one ropske duše, koje teže za slašću gazeći sve ono, što treba da ispunja srca čestita i va-

ljana čovjeka. A proklinje ih zato, jer težeći za prolaznim materijalnim dobrom, oni pojedinci ruše i strovaljuju u propast čitav narod:

— Proklestvo na vas!... kojim ropska duša
Ohladnjela je rođenu za grudu...
Pa s tuđe sad u slavlju tone ludu,
I pri tom mni — da rajske slasti kuša.

Ali tim prokletstvom nije jenjala njegova bol, što više pjesnik iza toga još i više pati i pita se kad će tomu svemu jednom biti kraj, kad će nestati zločinaca i parasita, koji sišu i izjedaju zdravo narodno tijelo, da onda opet uskrsne na bolji i sretniji život:

— Al tako trajno s tvoga (domovine) lica čitam,
Koliki li si prepatila boj; —
Na veliki se petak stalno pitam:
Ah, kad će, majko, svanut uskrs tvoj?
(»Na veliki petak«)

Ali kakogod je tužno stanje, u kojem se nalazi domovina njegova, pjesnik i opet ne gubi nade. On je uvjeren, da će se ta kobna vremena jednoć prevratiti u bolja i sretnija. Tu svoju nadu izriče željom u pjesmi »S piramide na Sljemenu«, kad pjeva:

— Sretni bili! Naraštaj Vam novi
Žića novom neka strujom plovi:
Za prolazno ne mareći breme...
Nek daleko gleda po svom domu,
Odolijeva istog neba gromu —
Kao tvoje okrunjeno tjeme!

Kao što drevno Sljeme, s kojega se pjesnik divi krasotama domovine, prkosi buri i oluji, tako će i novi naraštaj prkositi svakomu, koji bi se usudio dirati u prava njegova, slobodu njegovu.

Ali pjesnik ne krije ni svojih najdubljih boli i osjećaja, koji ga snalaze u njegovoj najbližoj okolici, u njegovoj dragoj porodici. Možemo li sebi zamisliti veću bol od one, koju pjesnik izriče u pjesmici »Kud zirnem samo...«, kad mu nad grobnim humkom njegove družice života krvari srce:

— Kud zirnem samo — svuda stoji smrt:
U šumi list... u bašti cvijetak strt...
A vjetar huji preko poljskog drača
Kô bijesni zamah krvnikova mača.

Trenutak još — i past će stidan snijeg,
I pokrit golo rašće... dol i brijeg —
I dragi humak ponad grobne jame,
Gdje srce trune, što je bilo za me!

Ili kad ga tuga za izgubljenom srećom goni upravo do očajanja:

— — — — — — — — — — —
Zima je, ljudi! Oh, ja bih se rad
Zakopô zemlji u krilo, —
Ali se ondjeka smrznulo sad
Srce mi nada sve milo.

Jesi l' se smrznuo Bože i Ti,
Krivdu kad trpiš mi kletu? —
Onda se smrznulo upravo sve,
Žarko što ljubljah na svijetu!

Ali naš Đuro Arnold pjesnik je i romanca i balada, koje sačinjavaju glavni dio druge zbirke njegovih pjesama »Čeznuća i maštanja«: »Lipa i jablan«, »Pilat«, »Tahi«, »Jelačić ban i krčmarica« itd. U »Prologu« k tomu izdanju pjesnik navješćuje, da će pjevati o selu i njegovim žiteljima, koje on drži prvima na svijetu, i vjerom i poštenjem i radom. On poštuje i priznaje građankama njihovu otmjenost i plemenštinu, ali »selskim vilama« daje bezuvjetno prednost, kad veli:

Kad vas motrim, uvijek mi se čini,
Da ste sad — na sišle sa Karpata
Po Vama se divim tek davnini,
U budućnost vjerujem Hrvata.

Osobito je vrijedna spomena pjesma s naslovom »U brzom vlaku«. Pjesma ta nastala je u doba, kad je manira tako zvana »correspondanceharmonie« došavši od Francuza ovamo bila na neko vrijeme zahvatila i pjesnike drugih naroda. Tako na pr. Tolstoja u njegovom »Hadži Muratu« ili Liliencrona u njegovoj pjesmi »Unter den Linden« i dr. To jest, kad pjesnika neki momenat, koji se pred njim zbiva sjeća nekog događaja iz davnine. Tako eto i našeg pjesnika, kad se vozio u vlaku za jedne zimske noći. Gledajući kroz prozor na polja snijegom pokrivena iskrsne mu pred očima daleko tamo gradić, u kojem velmože drže sabor, dok se tik do zidina gradića vide utaborene čete. Doskora nastane gužva i pokolj i dva se krvava trupa survaju niz zidine gradske. Viziju ovu prekida odjednom vlakovođa:

— S groze se trgoh. Na vrata je gledno
Vlaka vođ obraza kruta,
Sparno u prostorje viknuo ledno:
»Križevci!... Deset minuta!«

Zima i snijegom pokrivena polja, treska željezničkih kola, blizina grada Križevaca prouzročilo je u pjesniku viziju o strašnom saboru u Križevcima za Sigismunda god. 1397., u kojem je poginuo Stjepan Lacković, i to krivnjom vlastitom, jer je svoje čete bio ostavio izvan zidina gradskih, tako te ih u kritičnom času nije mogao imati pri ruci.

Tko da proslijedi u razmatranju pjesničkoga blaga našega svečara, da iznese i istakne sva ona mjesta, koja su tako karakteristična — mjesta jednako izrazita ili još izrazitija od već navedenih! Koliko li tu još imade biserja, tko da ga izbroji?!

Balkanski i svjetski rat učinio je na pjesnika nadasve neugodan dojam. Svojim mislima i čuvstvima iz toga vremena dao je pjesnik izražaja u pjesmama pod naslovom »S visina i dubina«.

I danas pod sijedu svoju glavu ne miruje naš dragi pjesnik pjevajući sjetne pjesme, kako im već i sam naslov kazuje: »Krapinske elegije«.

Ali Dr. Đuro Arnold je za čitavoga svoga života i kao pedagog i filozof neumorno radio. Tako su na pr. poznate njegove knjige: »Etika i povijest«, »Logika« i »Psihologija« za srednje škole. Zatim rasprave, koje su izašle u Radu, kao »Zadnja bića«, »O psihologiji bez duše«, »Monizam i kršćanstvo« itd. U »Glasu Matice Hrvatske« izašle su radnje kao »Umjetnost prema znanosti«, »Jedinstvena hrvatska narodna kultura« itd.

Život Đure Arnolda je život rada i život pregaranja, i kad ga teški časi stignu, traži utjehe u pjesmi. On doista pjeva samo onda, kad treba da svojoj boli dade oduška. Pa kad pogleda natrag na

svoj život i svoj rad, kad vidi, da je sve, što je i živio i radio, bilo posvećeno najuzvišenijim idealima: istini, pravednosti, vjernosti i domoljublju, onda doista može punim pravom da pjeva:

— Moja je pjesma kratka
Ja mogu mirno mrijet;
Svome sam rodu dao
Svog srca svaki cvijet.

Samo ću jedan sobom
Na počin ponijet blag:
Da sam mu i ja bio
Kô njeg'va suza drag.

Taj će me cvijetak blažit
Kô s neba lahor svet; —
Moja je pjesma kratka,
Ja mogu mirno mrijet.

I eto kad u današnje doba materijalizma i pokvarenosti uzmemo u ruke bilo koju zbirku pjesama našega dragoga pjesnika, osjećamo, da još ne smijemo klonuti duhom, kao što nije ni on, premda su ga teška ta vremena zatekla već u sedamdesetim godinama života. I kao što on svojim blagim očima gleda u svjetljiju budućnost, u budućnost prave slobode — slobode srca i uma, kad će konačno ipak dobro pobijediti, kad će svatko biti svoj na svome, i pojedinac i čitavi narodi, napose pak njegov Hrvatski Narod: tako treba da i mi mladi podemo tragom njegovim, da budemo ako ne njemu ravni, ali barem u toliko njemu slični, da se pokažemo potpunim ljudima, kadgod nas dužnost zovne. I kad nas obuzme tuga zbog nedaća i nepravdi ili kad bi nas ostavljala nada u bolju budućnost, onda se utecimo Đuri Arnoldu i čitajmo pjesme njegove. On će nas utješiti, on će nas obodriti i ojačati:

' Sva je gora eno bijela
Kao čisti mramor;
Led je sputô zvonka vrela,
I ušutkô žamor.

Drvlje se od zime koči
Kao speto roblje;
Sve je mrtvo... Moje oči
Ne vide no groblje...

Nemoj u tom času bijednom
Klonut, srce vruće!
Sve će mrtvo — kažu — jednom
Slavit uskrsnuće.
Živio nam mnogo ljeta!

VIKTOR KRALJ.

STARE HRVATSKE PRIPOVIJESTI

Kako poginuše Isukrstove sudije.

II.

Priređeno prema glagolskom rukopisu (akad. zn. IV. a. 92.) iz 15. vijeka i rukopisu od g. 1617. (akad. IV. a. 191.).

Kad su vodili Isukrsta na smrt na križu, plakaše silni narod, muževi i žene, svi koji ga ljubljahu u svom srcu. Ali i zemlja se potrese i kamenje se raspuca i sunce, mjesec i zvijezde potamnješe, gledajući, kako Isukrsta vode, da ga raspnu na križu.

Među narodom bijaše i jedna žena udovica imenom Arsenija. Ona je veoma željela vidjeti Spasitelja i plakaše radi smrti njegove više no itko drugi.. Na glavi je imala prelijepi rubac, da ga nije bilo ljepšega u cijelome gradu. I pogleda Isukrst na ovu ženu i reče joj: »Ženo, podaj mi rubac, što ga imadeš na glavi, da si obrišem tugu i znoj sa moga lica!« I ona mu podade svoj rubac. Isukrst pogleda na nebo i pritisnu rubac na svoje lice, a lice se njegovo na rupcu otisnu. I vrati joj Isukrst rubac, na kojem bi otisnuto lice njegovo. Ova se žena vrati sada kući svojoj, noseći rubac s licem Spasiteljevim, te ga spremi u svoj ormar.

U to je vrijeme vladao u Rimu car poganin, koji je bio gospodar cijeloga grada Rima. I svi Rimljani bijahu pogani u to vrijeme. Taj je car obolio od teške bolesti, a bolest mu je bila u glavi. U njegovoj glavi, u obrazu, u nosu i svuda u glavi bijahu ose, koje ga izjedahu, izljetahu iz njegove glave i vraćahu se u njegovu glavu. I bijaše taj car zla obraza i šiljaše svoje ljude na sve četiri strane svijeta, ne bi li mu mogao tko pomoći u ovoj strašnoj bolesti. I mnogi liječnici dolažahu i liječahu ga, ali ga nije mogao nijedan zemaljski liječnik izliječiti.

U to saznade car, da u Jerusolimu živi veliki prorok imenom Isukrst, koji da bi ga mogao izliječiti. K ovomu proroku posla car svoje poslanike, da ga dođe izliječiti. Kad su došli u Jerusolim, upitaše: »Gdje je ovdje onaj veliki prorok, za koga neki ljudi vele, da je Bog, i za koga vele, da je mnoge bolesnike ozdravio? Možda bi mogao izliječiti i našega cara od osa, koje ga izjedaju!« To je čula i žena Arsenija i reče im: »Braćo moja draga, čovjek, koga vi tražite, pravi je Bog, koji se rodio od djevice Marije. Toga je proroka knez Pilat odsudio sa svojim sucima na smrt. Ali, braćo moja draga, u mene je njegovo sveto lice, i ako vaš car može vjerovati u to sveto lice, ozdravit će od onih zlih osa i od svoje zle bolesti!« Ti joj poslanici na to rekoše: »Ajde, sestro, s nama. Naš će gospodin vjerovati u to lice, samo da ozdravi!«

I ta ih žena odvede u kuću svoju i otvori im ormar, u kojemu bijaše Isukrstovo lice. I u taj čas zasja taj ormar sjajnije sedamputa no je sjaj sunca. Sluge padoše odmah na koljena svoja i pokloniše se Isukrstovu licu. Sveta Arsenija uze sada lice Spasiteljevo i pođe s njima k caru u Rim. Sluge poslaše jednoga druga k caru napred, da ga obavjesti o uspjehu njihova puta. Kada dođe pred cara, reče: »Gospodine care, veseli se, jer evo dolazi liječnik, koji će ti pomoći u tvojoj bolesti!« Čuvši one ose u carevoj glavi te riječi, počeše se ljutiti i izjedati još jače. Car se od velike boli onesvijesti i pade na zemlju.

Međutim dođoše oni poslanici s onom ženom Arsenijom, u koje bijaše Isukrstovo lice. Kad ih vidje car, razveseli se veoma i posadi ženu kraj sebe. One pčele počeše u carevoj glavi vrlo bučiti. Arsenija reče caru: »Care, hoćeš li vjerovati u lice Spasiteljevo, da odmah ozdraviš od svoje bolesti?« Car na to povika jakim glasom: »Vjerujem sa cijelim domom svojim, da je ovo presveto lice gospodina našega Isukrsta!« i pade na svoja koljena i pokloni se licu njegovu. Tada razgrnu ona žena lice Isukrstovo pred carem. U taj čas saspu se sve one ose iz careve glave caru u krilo i preobraziše se u vragove. Sada počeše oni vragovi vikati u sav glas, govoreći: »Jao i gore nama, nitko nas ne uzmognu istjerati iz naše kuće, a evo sada nas istjera Arsenija pomoću lica božjega!« Tako ozdravi car, te se pokrsti i svi Rimljani s njime, a odavle se raširi kršćanstvo po svijetu, gdje je i danas.

Arsenija reče caru: »Molim te, gospodine, daj pogubiti sve one suce Anu, Kajfu i njihova kneza Pilata, koji su odsudili na smrt onoga gospodina, čije je lice tebe ozdravilo!« Na to odgovori car: »Pripravan sam to učiniti!« Odmah skupi silnu vojsku i posla dva svoja viteza Tita i Vespazijana protiv Jerusolima. Sveta Arsenija ostavi lice božje u Rimu u pohrani i pođe s njima. Kada dođoše pred Jerusolim, ne mogoše ga zauzeti. Obsjedajući oni dulje vremena grad Jerusolim, skupi car novu vojsku i posla je na Jerusolim i zauze ga. Odmah uhvatiše Anu i Kajfu i baciše ih u tamnicu. Tu im davahu malo kruha i vode za hranu. Htijahu i Pilata uhvatiti, ali ga ne mogahu, jer kad ga htijahu uhvatiti, svi mu se klanjahu. Pilat nije znao, da ga žele uhvatiti, pa je išao k njima, a oni ga poštivahu i sprovađahu kući. Kada ga nijesu vidjeli, htjeli su ga uhvatiti, a kad su ga vidjeli, svi su mu se klanjali. Videći to Arsenija, reče onim vitezovima: »Zašto vi ne izvršujete zapovijedi vašega gospodina? Zašto ne uhvatite toga zločinca Pilata i ne učinite s njim, kako vam je car zapovjedio?«

Oni su joj odgovorili: »Gospođo, mi ga ne možemo uhvatiti, jer kadgod ga želimo uhvatiti, mi mu se svi klanjamo!« Stade razmišljati ova žena, zašto ga ne mogu uhvatiti i zašto mu se klanjaju, kad ga žele uhvatiti. Napokon se dosjeti i reče: »Ja ću vam kazati, zašto ga ne možete uhvatiti, jer je na njem haljina, za koju ne dade Pilat da se žrijebom odluči, komu ima pripasti, već je uze sebi, a ovu bijaše učinila sama blažena djevica Marija svomu slatkomu sinku, te ne bijaše šivena već sva satkana. I stoga vi se nijeste Pilatu klanjali, već onoj haljini, koja je na njemu!« I Arsenija produlji: »Ja ću vam reći, kako ćete ga uhvatiti. Pozovite ga k sebi u kuću, iskazujte mu svoje poštovanje, a kad se zanoći, pridržite ga, da kod vas prenoći. Pripazite, dok se svuče, i onda ga možete uhvatiti!«

Jednoga dana poslaše ta dva viteza po Pilata. On je odmah došao k njima. Pokušali su ga uhvatiti, ali opet, kad su ga htjeli uhvatiti, klanjali su mu se. I tako ostadoše s njime u društvu i veselište se cio dan do noći. Kad je noć nastala, prirediše mu krevet i Pilat pođe spavati. Čim je svukao onu haljinu božju, odmah ga sluge uhvatiše, svezaše i baciše u tamnicu k njegovim sucima Ani i Kajfi. Kad je drugi dan zora svanula, izvedoše Pilata iz tamnice, skinuše mu haljine, svezaše ga i zavezaše mu oči. I tako su ga na ruglo narodu vodili po Jerusolimu i bili. Mnogi se ljudi čuđahu, što su takova gospodina ponizili i osramotili.

Tako su ga tri dana po gradu vodili bijući ga. Anu i Kajfu pogubili su u tamnici. Kada su tri dana minula, propeše ga na križu i okruniše trnovim vijencem a na križu bičovahu ga napajajući ga octom i svakako ga ponizivahu, kako je i on radio Isukrstu. I tako ga pogubiše. Skinuvši tijelo njegovo s križa, baciše ga u ponor, odkale dolazi grad, tuča i svako drugo zlo. Tako poginuše oni suci, koji Isukrsta osudiše na smrt. Kako im je tijelo propalo, tako im je i duša prokleta. Tako imadu svi suci poginuti, koji krivo pravdu kroje.

III. RAJSKA PTICA.

(Prerađeno iz knjige fra Marka Kuzmića Zadranina »Govorenja duhovna« iz god. 1724.)

U talijanskoj knjizi »Prato fiorito« pripovijeda se, kako je neki pobožni kaluđer bio jedne noći na koru kod jutarnje mise. Ovdje se baš pjevao stih 89. psalma, u kojem se veli: »Tisuća godina pred tvojim očima, gospodine, mimoiđe kao jučerašnji dan!« On se poče veoma čuditi tim riječima, što ih je prorok rekao, te stade o njima razmišljati, ali nikako ne uzmogne doznati ni razumjeti, kako bi to moguće bilo.

Kad je jutarnja misa svršila, ostade on na koru, da obavi svoju molitvu, kako uvijek običavaše. Molio je gospodina Boga skrušeno, da bi mu dao razumjeti onaj stih, što ga je prorok kazao.

Dok je on tako skrušeno molio, opazi, gdje leti nešto podalje od njega jedna vrlo lijepa ptica. Ta je ptica letjela po koru amo tamo. Ovomu kaluđeru omilje ta ptica na toliko, da je ustao od molitve i pošao za njom, da uzmogne bolje vidjeti njezinu ljepotu.

Osjetivši kaluđer u duši svojoj slasti, kad je ptica poletjela od kora u samostan, a iz samostana u šumicu, koja je bila kraj samostana, pođe za njom i osjećaše veliko zadovoljstvo i veselje u duši, te mu se činjaše, da je u raju nebeskom. Ta je ptica letjela tako blizu kraj njega, da je mogaše više puta rukom uhvatiti, da je htio.

Zatim poletje ptica na jedan hrast i poče vrlo milo i skladno pjevati. Kaluđer slušajući preslatki glas one ptičice, ne znađaše više ni gdje je ni kako mu je. Kad je ptičica prestala pjevati, poleti tako visoko, da je kaluđer nije mogao više vidjeti.

U to kano da se osvijestio i probudio od slatkoga sna, pa pođe put samostana, da obavi s ostalim kaluđerima jutarnju molitvu, misleći, da nije proboravio u šumici, slušajući onu pticu, više od nekoliko časaka. Kad je došao do samostana, nađe ona vrata, kuda je izašao, zazidana i obilažaše oko samostana ne znajući, kuda bi u nj unišao. I opazi, da se sve promijenilo i da je bršljan porasao na nekim mjestima po zidu oko samostana. Svega toga ne bijaše, kada je pošao u šumicu.

I tako čudeći se veoma tim promjenama i hodeći dalje, nađe nova vrata, koja su bila učinjena, otkako je on otišao. Još se začudio, kad je pokucao na vrata i kad mu je otvorio vrata vratar, koga on nije poznavao, pa kad ga je ovaj upitao: »Tko

ste vi, oče, i otkale putujete?«. Začudiv se taj kaluđer, reče: »Ja sam sakristan ove crkve, koji sam danas u jutro pošao ovamo u samostansku šumicu, da se prošećem i obavim svoju molitvu!« Vratar stade sumnjati, da se namjerio na čovjeka luda, jer ga ne poznavaše, ali videći ga u kaluđerskoj opremi i vrlo ubogo obučena, upita ga: »Poznaješ li ti mene?«, a on mu odgovori, da ne poznaje. Na to ga opet upita vratar: »A znadeš li ti, tko je naš provincijal, gvardijan, vikar i ostali?« Odgovori kaluđer: »Pa kako da ih ne znam!« i spominjaše svakoga redomice po imenu. Ali vratar ne poznavajući nijednoga od onih, koje je imenovao, čudio mu se još više. S druge strane čuđaše se i kaluđer, da ne pozna vratara, ni vratar njega. Stoga zamoli vratara, da ga povede do glavara samostana. Vratar ga drage volje odvede do ćelije glavareve. Kad je unišao naš kaluđer u ćeliju glavarevu i kad ga ovaj vidje, ne poznavajući ga, stade se čuditi i zapita ga: »Tko si ti i kamo putuješ i kako je ime tvome provincijalu, gvardijanu i ostalim kaluđerima«. — Odgovori ovaj kaluđer: »Vrlo se čudim, oče moj, što se ovdje u tako kratko vrijeme sve promijenilo. Ja sam danas u jutro izašao na jutarnju misu i pjevao sam na koru kod jutarnje mise s ostalim redovnicima, a sada ovdje ne nalazim nijednoga od njih!« i stade sve po imenu nabrajati.

Slušajući spomenuti glavar ta imena, koja je on nabrajao, razabra iz samostanskih spisa, u kojima su bili pobilježeni svi, koji su jednom prebivali u tom samostanu, da su svi ti pomrli već prije tri stotine godina. Kad je to doznao naš kaluđer i kad je vidio, da se samostan i sve promijenilo, osvjedoči se, da je gospodin Bog uslišao njegovu molitvu.

Sada stade pripovijedati kaluđer glavaru i ostalim kaluđerima, što mu se dogodilo, kad je razmišljao, što znače one riječi u psalmu, i kako je došla ptica, koja je bila anđeo nebeski u prilici ptice, kako ju je on slušao i uživao slušajući. Tako se uvjeriše svi, da je tu pticu slušao trista godina, a da nije okusio nikakove hrane cijelo to vrijeme.

Koliko će dakle veselje i užitak imati oni, koji će slušati pjesme svih devet zborova anđeoskih i svih svetaca, koji su na nebesima. Sada zagrli glavar onoga kaluđera, a za njim svi ostali kaluđeri. Oni ga promatrahu ne kao čovjeka već kao neko nebesko biće, jer njegove riječi zaista ne bijahu ljudske već nebeske, koje u njihovu srcu poticahu čeznuće za nebom.

Primivši iza toga sveta otajstva vrlo pobožno, preda dušu svoju svomu Stvoritelju i pođe uživati rajske slasti, gdje pjevaju svi zborovi anđeoski i dusi blaženi.

Pribrao: R. STROHAL.

U HRAMU

Usred svetog, tihog hrama
Spustila se polutama.
Kroz nju drščuć' sprijeda tamo
Jedno sv'jetlo trepti samo,
Vječno sv'jetlo pred oltarom,
Pred gospinom slikom starom.
I u tomu svetom hramu,
Kada klečim ja na samu,
Kad na grudi glava klone
I oči mi suze rone:
Tu mi duša prah otresa
Dižući se put nebesa,
A molitva vruća leti
K Tebi gore, Bože Sveti!

Belizar D.

U VOJVODINI

I. U BAČKOJ.

Kod Dalja se prelazi preko čvrstoga dunavskoga mosta u Bačku. Prvo je mjesto B o g o j e v o, a putnici među sobom spominju, da je to Gomboš — pak kao da hoće iz očiju suputnika saznati, kako ih se doima ta promjena. Jednako je i na postaji Svetozar Miletić, koja se prije nazivala Nemeš. Mnoga su naime vojvodinska mjesta dobila novo nazivlje.

Cijela je Vojvodina jednolična velika ravnica, isušeni dio nekadašnjega panonskoga mora iz tercijarnoga doba, kad su se Alpe počele ispoljavati iz vode, koja se tada slila i zalila sadašnju ugarsku ravninu, sjevernu Bosnu i Srbiju. Morska je voda staložila na dnu razne naplavine i dosta objekata koji danas svjedoče, da je tu nekada uistinu bilo more. Pod konac se istoga tercijernoga doba to more isušilo, dno mu se opet okrutilo u ilovasto tlo. Na nj su napuhali vjetrovi vapnenastoga praha, koji se pomiješao sa ilovačom i proizveo prapor, plodnu zemlju, što osobito rodi žitaricama pogotovo kad je pomiješana biljevnim rastvorinama. Uslijed svih ovih procedura Vojvodina je velika ravna oranica, na kojoj bujno rodi kukuruz i pšenica, koju broje među najbolje na svijetu odmah za onom iz kanadske pokrajine Manitobe i ruske crnomorske nizine. Pšenica iz Vojvodine ima 16 posto bjelančevine.

Vozeći se dakle iz Osijeka u Suboticu, vidiš jedino nepregledna ravna polja kukuruza i pšenice. Iz njih se dižu puste i velika guvna sa vatrenim motorima vršitbenih strojeva. Ta nepregledna ravnica budi u duši goraninovoj neki samotni i beznadni osjećaj!... — Polja su u Bačkoj uzorno

obrađivana i uzorana »sve do kućnoga praga«, kako se podsmijevaju gospodarskoj marljivosti Bačvanâ. Kroz ovo jednoličnо bogatstvo prispije vlak za četiri sata u Suboticu, sijelo Bunjevaca. Kod Baba-puste, zadnje postaje pred gradom, najavljuju vinogradi, voćnjaci i vrtovi, da je grad u blizini.

Koliko ima Subotica stanovnika? Domaći ljudi vele, da joj službena statistika malo daje 102.000. Ali joj domaći ljudi opet previše daju. Stalno je, da je dobrano prekoračila stotinu tisuća. Kad se govori, da je Subotica veliko selo, nanaša joj se nepravda! — Mene se Subotica dojmila, kao da su to dva raznolika mjesta, jedno tik drugoga, koja nemaju ništa zajedničko osim imena i susjednoga smještaja. Zaista je pola Subotice i to ona od kolodvora do crkve sv. Terezije — potpuni grad, pun lijepih, velikih i modernih kuća, kojima je središtem trg sa velebnom gradskom vijećnicom, jedinom ogromnošću i ljepotom u Jugoslaviji, a ravnom onima znamenitim u stranom svijetu. Sučelice je vijećnici kazalište, pak moderne prostorije kasinâ, hotelâ, trgovinâ, restauracijâ i t. d. Mnoge se jednokatnice i dvokatnice poredale u lijepe ulice. U ovom je dijelu Subotice univerza i druge brojne škole te razne uredbe kao i u drugim velikim gradovima te elektrika i tramvaj. Tu se žuri gradski svijet za svojim poslovima pak je ovaj dio Subotice daleko življi od Osijeka, kao što je znatno ljepši od njega! Ali ova gradska Subotica nije vanjštinom bunjevačka. Tu se čuje ponajviše madžarski govor.

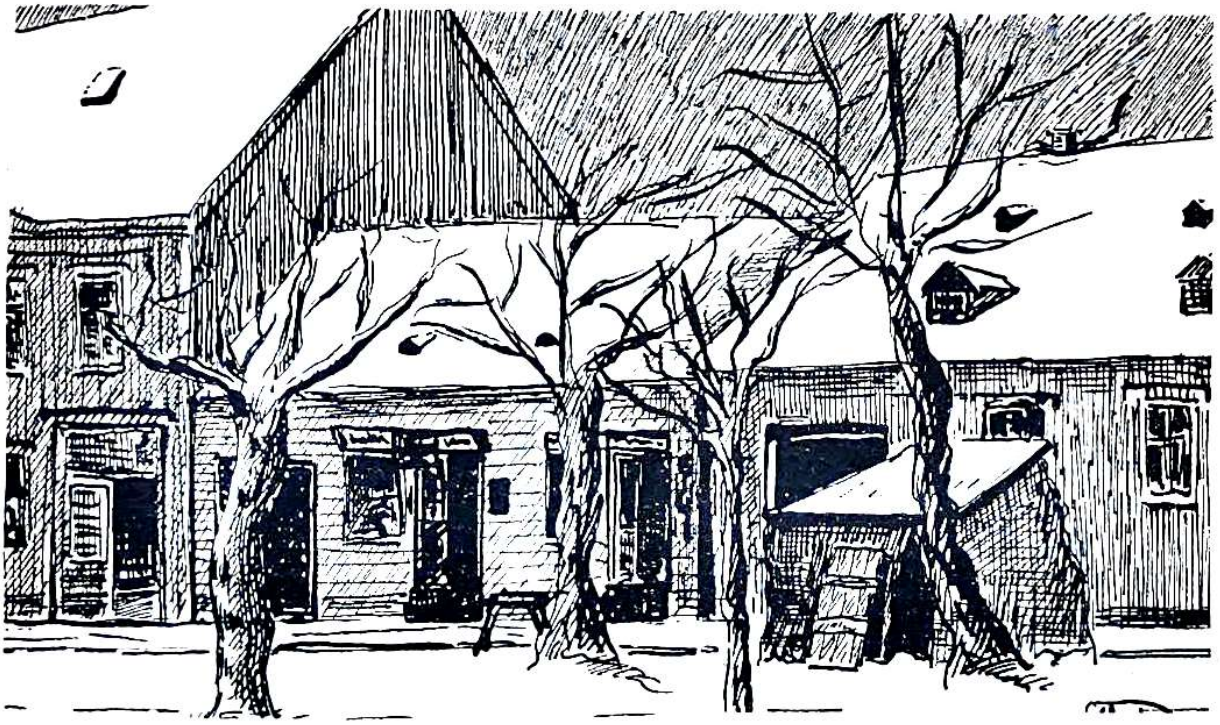

SINGER, OSIJEK U SNIJEGU.

Subotica je iza crkve sv. Terezije kontrast prvome dijelu. Taj dio nema baš ništa gradskoga osim što je po glavnoj cesti položena tramvajska pruga, što spaja periferiju sa centrom grada. Ovdje je ona srijemsko ili bačko selo sa seoskim kućama, krčmama i neuglednim seoskim trgovinama »mišovite robe«. — Ovo je prava Subotica, u kojoj živi čisti bunjevački živalj, što se skupio oko crkve sv. Roka. Ovdje se ne čuje drugi govor osim hrvatskoga štokavskoga u ikavskom narječju. Ženski se svijet još odijeva na hrvatsku, noseći crvenu poculicu i vezane pregače kao i njihove srodnice u vinkovačkom i županjskom kotaru, te po drugim mjestima jugoistočne Slavonije. — Kako je u prvom dijelu sve gradsko, tako su ovdje za potpun kontrast mnoge kuće trskom pokrivene a pješnici pred kućama pocigleni kao u graničarskim selima slavonske granice. Između kuća vije se prah s kolnih cesta do oblaka, a u zimi je jamačno blato do koljena! — Dä, velika je razlika među prvim i drugim dijelom grada Subotice! — Ali ja ih razlikujem samo kao putni posmatrač. Kao domorodac nijesam nikada znao nego samo za jednu Suboticu i to bunjevačku Suboticu i želio, da i onaj dio od kolodvora do crkve sv. Terezije također bude bunjevački . . .

Premda Subotica nema znamenitosti, kakvima se diče jednako veliki gradovi po svijetu, gdje se iz raznolikih terenskih prilika i životnih potreba razvilo raznoliko duševno shvaćanje i podigle raznoličnije kulturne i društvene ustanove, koje se ispoljuju na svakom koraku i pružaju putnikovom oku zanimljive impresije — ipak ima i Subotica svojih znamenitosti i zanimljivosti. Ta ona je mje-

sto našeg svijeta, što je do sada smio samo u duši osjećati, ali nije mogao dati vanjskoga oduška svojim osjećajima. Da razgledamo ponajprije gradsku Suboticu!

Gimnazija je velika novija zgrada. Paralelke su u hrvatskom i madžarskom jeziku. Židove, kojih ima dosta u Subotici, broje među Madžare i svrštavaju ih u one sa madžarskim jezikom. U gimnaziji je velika zavodska dvorana i soba francuskoga cercla, što ju udesio i snabdio svakovrsnim francuskim knjigama, slikama današnjih francuskih državnika i generala, revijama i udobnostima neki Francuz. **Sveučilište** ima samo juridički fakultet. Za madžarske su naime vlasti u Vojvodini bili činovnici Madžari, koji su se vratili u svoju domovinu. Sada treba mnogo i brzo raznih činovnika, zato se ondje otvorio pravni fakultet. Slušatelja ima — reče mi moj cicerone — Srbijanaca, Crnogoraca i Rusa. Domaćih Bunjevaca ima veoma malo, dok je gore spomenutih mnogo više. Tome nerazmjeru doprinosi i samo domaće pučanstvo, naši blagi Bunjevci, kojima je milije obrađivati svoju rodnu djedovinu i predavati ju u nasljedstvo svome pokoljenju, nego ga spremati u razne državne službe, koje ne donose mira nego oskudicu kao nagradu za duge naučne napore. Bunjevci osjećaju, da majčica zemlja — »grunt« — pruža najstalniju eksistenciju i da uvijek vrijedi ona: »U koga je zemlja, u onoga je i vlast« ... Tome ga životnom iskustvu naučila pređašnja tuđinska vlast... Da se mogu mladići iz daljine na naukama uzdržavati, otvorila im je vlast u sveučilišnoj zgradi internat sa potpunom opskrbom uz nisku oštetu. Prostora u zgradi ima dosta, jer je to lijepa i prostrana zgrada pređašnje madžarske ženske učiteljske škole. Pomislio sam, koliko naši akademičari u Zagrebu plaćaju u đačkom domu i po svojim menzama; koliko se bore, da ove svoje nužne ustanove uzdrže i da se domognu štipendija....

Kazalište je na glavnom trgu usred najvećega prometa. Unilazi se u nj kroz otvoreno predvorje — pronaos — a pročelje mu počiva na četiri ogromna korintska stupa, što su ih Rimljani kao svoje preuzeli, dodavši kapitelima još bujniji ures. No subotičko je kazalište žrtva požara. Još mu je i danas veći dio crno garište, koje čeka, da se iz njega ponovno digne hram božice Talije. Za duševnom rashladom Talijinih zvukova i učenika čeznu danas građani i provincijalnih gradova te očekuju od vlasti, da i njima osigura to odgojno — umjetničko užívanje. Naročito bi solidno narodno pozorište imalo veliki uzgojni zadatak u ovom gradu, koji nije samo glavno sijelo Bunjevaca, kako je to bilo u Ugarskoj, nego je to glavni centar cijele sjeverne Vojvodine na neposrednoj granici sa tuđom državom. Uz oružane bi jedinice trebalo ovdje postaviti i što više narodnih kulturnih jedinica.

Lice je gradske Subotice posve trgovačko kao i u svih većih mjesta u Vojvodini. Ulice su pune gradskoga svijeta. Sve se to žuri sa pismovnim torbama pod pazuhom. U gradu su banke i na gusto posijane podružnice raznih novčanih zavoda. Piljarski je trg, — kako se po Vojvodini i Srijemu kaže »pijac« — živahan i vrlo čist. Čistoća odsijeva sa mjesta, određenih za prodaju mlijeka i mliječnih proizvoda. Nijesam opazio, da bake prodavačice svaki čas oblizuju kajmak i sir sa prsta ili da neprestano zamazanim rukama prevrću po sircu i maslacu, kako to drugdje običavaju. Sve su klupe i stolovi, na kojima sitni »pijac« prodaje, jednako obojeni modrom bojom. Taj uređaj pruža ugledan i skladan pogled na trg. Pomislio sam, zašto ne bi Zagreb, taj nače ukusni i skladni Zagreb, skladnije udesio svoje piljarske stolove i klupe, da ne sliče seoskom vašaru. — Možda je subotički »pijac« tako čist, što čuješ iz usta prodavačice ponajviše njemački govor, a u Nijemaca paze također i siromašniji ljudi na čistoću kuća, posuđa, tijela i odijela. — Drugi se trgovački veliki i mali lokali nanizali oko vijećnice. Ali ipak nije Subotica takav trgovački grad kao Zagreb i Beograd kraj svih svojih paromlinova i spremnica za žito. —

Velike su i male **restauracije** uređene na velegradsku ali i veoma skupe. Konobari hladnokrvno priznaju putniku, da su za trećinu skuplje od beogradskih i zagrebačkih. Neugodno je, što se osoblje nekako kiselo i neprijazno drži, kad gost hrvatski naruči jelo.

Iz gradskoga sam se žamora zaputio u crkvu **sv. Terezije.** Ime je Terezijino osobito štovano u Subotici, pak je i u gradskom grbu njezin lik. To je najveća crkva sa dva tornja, građena u baroknom slogu, položena na veliku i široku terasu, na koju se nalazi po nekoliko stuba. Crkva nema ništa posebna. — Barjaci su obični ures seoskih i malomještanskih crkava, pa kad sam ih opazio i ovdje, razgledao sam ih pojedince. Osim dvaju svi su ispisani u strelovitim molitvicama u madžarskom jeziku. Samo se na dva čitalo hrvatski: »moli za nas!« ... To je stoga, što je ovo župa gradske Subotice. Terezijska je crkva i biskupijska, otkako je Subotica dobila svoga apostolskoga vikara, koji upravlja onim dijelom katoličke nadbiskupije, koji je pripao Jugoslaviji. Župnički je stan prava biskupska rezidencija. — Za Terezijinom je crkvom prizemna podulja kuća s krnjim natpisom: katolički krug. Pred njim je pola prostora zakrečena; valjada je bio i madžarski nat-

pis. Zavirio sam kroz otvorena vrata i vidio običnu krčmu, u kojoj su tri debela seljaka kartala, da ih mine silna vrućina, što je jarila oko dva sata po podne.

U crkvi župe **sv. Roka** nijesam bio, jer nijesam nikoga od predstavnika kod kuće našao, a crkva je bila zaključana. Crkva je nova u gotskom slogu! Na župnoj su kući bili prozori slupani. Nikako ni od koga nijesam mogao saznati, što je i kome Blaško Rajić skrivio, da mu za kazan polupalo prozore! — Dugo sam hodao, dok sam našao Rokovu crkvu. Uputiše me naime, da idem »samo ravno« uz tramvajsku prugu, ali me zaboraviše upozoriti, da se tramvajska pruga dijeli. Slijedeći tako njezin glavni smjer, dođoh baš na protivnu stranu..... Onda sam se pleo po ovoj mreži sokaka i sokačića seoske Subotice. Pitah ljude i žene, kako bi najbliže došao do Rokove crkve? — »Aha, vi želite kirsku crkvu?« — Drugi rekoše »kersku« i svakakvu crkvu, pa prema ovoj seljačkoj: idi ravno, pak na desno, onda opet na lijevo i skreni mrvu na desno — odmotavah se malo ne dva sata iz toga klupka kuća, dok sam se nekako izmotao i našao pred Rokovom crkvom. — Ali da nijesam tako nasjeo, jamačno ne bih ovim dijelom Subotice nikada prošao. Ovako ne žalim, barem sam čestito vidio Suboticu! — Kad sam upitao domaće znance, koje sam ondje našao i koji su me od sada pratili, zašto zovu crkvu »kerskom« ili »kirskom«, rastumačiše mi, da to dolazi po iskrivljenoj madžarskoj riječi: »kör« iznakaženoj hrvatskim izgovorom!...

Židovska se bogomolja upravo ističe ljepotom građevine i slogom te bogatim vanjskim i nutarnjim ukrasom. Konbinacija je to maursko—bizantskoga sloga. Visoka i prostrana kupola počiva na maurskim stranicama hrama. Sav je hram urešen bogatim mosaikom, dakako bez slika božanskih i svetačkih obličja, što ih ne podnosi židovska i muslimanska vjera. Gledajući ovu bogatu ukrašenu kupolu i hram, mišljah, kako je nepromišljeno graditi hramove za bogoslužje bilo kojeg vjerovanja u prostranim širinama i sa visokim kubetima, pak ih onda ostaviti prazne i bez ukrasa. Tko je gledao izvor bizantskih građevina, t. j. crkvu sv. Mudrosti i druge carigradske te solunske bizantske stare crkve, tome smeta svaki drugi ukras — pak bio to i freski — osim mosaika. Mosaik, s kojega odsijeva zlatni sjaj, koji izlijeva zlaćano svjetlucanje na sve strane i ispunjava svaki kutić građevine, jedini može istinski ukrasiti prostor kupole i zadovoljiti nutarnje osjećanje istančanog čovjeka. Inače ta praznina od ogromnih dimenzija, napunja ljudsku dušu neugodnim osjećanjem velike praznine! Horror vacui — djeluje razno i u raznim smjerovima, a upravo porazno, kad ga čovjek osjeti u crkvi!... Isti sam dan čitao u subotičkim novinama, da se židovska bogoštovna općina sprema podići dobrotvorni zavod za svoje siromake kao spomenik nedavno preminulomu nadrabinu. Zavod će nositi njegovo ime. Mnogi će reći: imadu novaca ,a ja bih nadovezao: imadu i smisla!

Za pô sata električnim tramvajem eto te na P a l i ć - j e z e r u. Ponos je to Subotice. Govoriš li Subotičanu o jednoličnoj bačkoj i gradskoj okolici, odmah će odsjeći: a jeste li bili na Paliću? — Bez Palića ne bih potpuno spoznao Subotice. Izletih dakle do jezera. Jezero u ravnici! Uh!... Površina mu zaprema do 6 km, a prosječno je podrug metra duboko. Površina je vode i obalâ u jednoj visini. Voda je dosta mutna a za sušnih godina posve plitka. U posljednje je dvije godine bilo dosta snijega i kiše, pak je jezero nabujalo i dobilo izgledniji pojav kao svaki sušičavi organizam, kad nabuhne od dugoga opočitka i dobre hrane. Gradsko poglavarstvo, čiji je Palić posjed, mnogo izdaje na uređaj i poljepšanje jezera i njegove okoline. Bogati građani također grade vile sa vrtovima, hotele i planiraju parkove. Nedavno je grad podigao veliki »Strand«, gdje se sastaje subotički mladi život, pliva u vodi i veselju, a grije se na suncu i svojoj mladosti. Život je na palićkom »Strandu« kao i na svim »Strandovima«. Možda se jedino u tom razlikuje, što ovdje gude cigani one svoje duge sjetne molove, koji bez kraja i konca bude beznadnu ascetičnu melankoliju i čeznuće za nečim dalekim i nedostiživim, dok se drugdje na »Strandovima« razliježu zvuci umilne svjetske glazbe, što blaži dušu i napunja ju životnim veseljem. Oko osmog se sata na večer sve vraća u grad i prolazi u veselim povorkama kroz glavnu ulicu. Tada počne korso lijepih veselih lica, kojima obiluje Subotica i Vojvodina. Tâ, vojvodinski se tip mijesi iz tri, četiri narodnosti!

Palić je još u povoju. Kad se za koju godinu razviju one mnoge platane i drugo drveće, što je danas tek u početnom rastu, bit će jezero optočeno prostranom i debelom hladovinom, te će se sav kraj pretvoriti u lijepu ravničku prirodu i u milo boravište ljudima, koji ljube ravnicu. Ljudima naime, koji su se rodili u ravnicama, ona godi. Ne misle na gore i njihove krasote. Zato i Subotičanin ne će opaziti, da Paliću manjka gorovito zaleđe, koje podaje čar jezerima i čine jezero — jezerom.

Palićkih jezera ima nekoliko. Povezana su močvarnim kanalima, obraslim šašom i trskom. U staro su doba jamačno posmatrali ta jezera kao močvare, što su ostale poslije poplava u plitkom dolu ravničkoga kopnenoga vala. To potvrđuje i skupno ime svih ovih jezera »Palić«, što izvodim

od palus — močvara. Štovatelj mi palićke ljepote pripovijedao, da Englezi kane uložiti veliki kapital u Palić i spojiti sva jezera u jedno, upotrijebiti njihovu vodenu snagu za industrijalni pogon i t. d. Ja sam to shvatio kao »pium desiderium« lokalnoga patriote. Zna Englez narav takvh jezera, da ona rado presuše.

U Paliću ima i mineralno kupalište (ugljična kiselina) i dvije bolnice. Stranci dolaze ovamo na liječenje. To bi moglo ponajviše unaprijediti Palić.

Gradska je vijećnica najljepša zgrada u Subotici. Onako bi veličanstvena mogla služiti i kojemu svjetskom velegradu. Građena je na četiri sprata sa četiri dvorišta. Slog joj je oseban a označuju ga kao madžarski slog. Sličnim se slogom gradi i u Bukureštu te sam tamo vidio g. 1910. nekoliko sličnih zgrada. Dekorativno slikarstvo u zgradi također tumače kao izvorno madžarsko. »Slikarije su u madžarskom štilu. Tako su nam u školi razlagali« — reče mi moj pratilac. Ali kad bi te slikarije krasile palaču u kojem gradu Rumunjske ili Bugarske, moglo bi se ustvrditi, da su one također u njihovom slogu, naročito, kad ne bi bilo toliko zelene boje. Istina, motivi su posve raznoliki od onih ukusnih, nježnih i dotjeranih narodnih uzoraka, što ih radi naš narod po vinkovačkom, županijskom i đakovačkom kotaru. Međutim se ne ću upuštati u razmatranje o narodnim vezovima i motivima, na kojima se temelji moderna narodna dekorativna umjetnost, nego ću ponovno priznati, da je vijećnica uistinu velegradska i raskošno urešena. Najraskošnija je dvorana za skupštine i glavni ulaz u zgradu sa stubištem, koje se otvaralo samo za okrunjene glave i osobe, krunjenima blizu. Zagrebačka vijećnica u starom kazalištu nije sjena subotičkoj a ljubljanska ju nadvisuje samo svojom starinom. Sarajevska joj je beledija ravna ljepotom u svojoj vrsti ali je znatno manja. Sve se do najmanjega gradskoga ureda u nju smjestilo a sredinom se zgrade spušta i diže lift. Vijećnica ima toranj. Nije visok, do balkona ima svojih sedamdeset metara. Ali kako se u Subotici i njenoj okolici ne diže ni deset metara visoki brežuljak, pruža se sa tornja krasan pogled na grad i na cijelu okolicu. Kako ćeš na toranj? U posljednje su doba strogo zabranili uzlaziti gore. Dozvolu daje samo strogi gradski kapetan, a običnome čovjeku je uzalud i moliti! Tako je strogo radi uhodavanja. Madžarska je naime granica tek četiri kilometra udaljena a baš su se u one dane javljali po okolici — tako mi rekoše — sumnjivi ljudi! Gradski mi je kapetan ipak tako pripravno dozvolio uspeti se na toranj, da je moje društvo mislilo, da se šalim a raskolačilo oči, kad mu rekoh, da je dozvolio na toranj ne samo meni nego i cijelom društvu. Kapetan je odmah javio straži, da nas pusti! S tornja se vidi grad i sva okolica, što naliči moru pšenice i kukuruza, iz —kojeg proviruju sela i salaši, sve slično kao jaje jajetu. Palićka jezera okružuju grad, pak kad ih gledaš iz visoka, vidiš, da su to zaista prave paludes, paludi, palići...

Gledajući s tornja na široku ravninu, spomenuh, kako je sve ovo bilo more, od kojeg se kod vrtanja i kopanja arteskih zdenaca nalazi kućica raznih pužića i školjaka, što živu u moru. Slušao to i stražar na tornju, pak da nas ukrijepi o nekadašnjem moru, počne pripovijedati, da su prije nekoliko godina vrtali takav zdenac, kad je najednom provalila vruća slana voda — pravi geisir — a vrtači brže bolje zatrpali udubinu u strahu, da ne bi podzemno more opet poplavilo cio kraj... To naivno pripovijedanje odaje, da u narodu postoji neko maglovito znanje o velikoj vodi, što je pokrivala ovu danas toliko plodnu ravnicu, dio stare Panonije. Žao mi je, što mi nitko nije znao reći, ima li u Subotici kakva zbirka ili muzej, gdje bi ovakvih domaćih predmeta mogao vidjeti.

Zadržavajući se na tornju, opazim, da Subotica ipak nije tako velik grad, da bi mu bila od potrebe tako ogromna vijećnica. Dà, ali je grad imao veliki posjed od stodvadeset tisuća jutara. Mogao je takvu vijećnicu sagraditi. Danas grad slabo stoji. Petnaest je tisuća jutara same šume ostalo u Madžarskoj, jer je tako povučena granica. Agrarna je reforma također gradu mnogo oduzela i t. d. Danas se ne bi mogla ni pomisliti nekmoli graditi ovakva vijećnica. Pogledao sam i na madžarsku granicu. Ona je također u jednoličnoj ravnici. Nijesam o njoj nikoga ništa pitao, jer u Vojvodini nije probitačno puno zapitkivati.

Subotica ima svoje »peske«, zasađene vinogradima, dakako u ravnici. Po »peskima« je Subotica vinorodni grad. Njezin »Sandwein« razveseljuje srca građana kao i vince »z goric« naše Zagorce i Prigorce. Subotičko je vino dobro i dosta jako. Samo je neobično vidjeti grede vinograda među gredama kukuruza. Vinogradi se u jeseni zagrću, da se zaštite proti ravničkim maglama i mrazovima.

II. U BANATU.

Iz Subotice sam krenuo u Banat u Veliki Bečkerek. Kod Sente prođoh Tisu. Željeznica sada juri banatskom ravnicom, kako je prije jurila bačkom. Oko mnogih se sela razlila voda i nikada ne presuši. Jesu li to seoska jezera, bare, što li? Po njima plivaju tisuće pernatoga svijeta. Zato se i ukrcavaju na svakoj drugoj postaji trgovčići perjem, vukući za sobom pune vreće perja, te se s njima

bezobzirno guraju kroz voz, da putnici budu posve pernati. Pred Sentom se nedavno strovalio viadukt. Kad vlak prelazi privremenim mostom, cvile i škripe klimavi piloti, da se ježi kosa i ćelavom... Preko same je Tise položen čvrst željezni most.

U Banatu je također sve sama ravnica. Veliki su kompleksi žitnih oranica bili požeti. Razlika je među Bačkom i Banatom, da ovdje susrećeš velike komplekse neobrađene zemlje, obrasle raznim čičkom i bodljikavim korovom, isprženom travom, nad koju su ovce i krave spustile svoju suhu gubicu te pušu u nju. Taj se stepni prizor ne vidi u Bačkoj. Po ovim se suhim neobrađenim ravnicama, koje su se činile još i šire uslijed požeta žita, vijugaju kolni putovi u pojedina sela, sve u prašine do oblaka. Među selima se Srpskim Padejem i Ester-pustom zelene kao oaze u žutoj pustinji veliki vinogradi. Ne znam, čiji su ali su bili uzorno obrađeni. Suputnici mi rekoše, da im je vino kao i subotičko, premda nijesu na pijesku. Sve je to u nizinama, otkud vida nema. Sad sam tek razumio, što su mi nekad putnici govorili: kad putuješ u Peštu, možeš mirno spavati od Gomboša do Pešte, jer nemaš što vidjeti, ne ćeš ništa izgubiti! Ja sam se naime sada prviputa vozio ovim krajem. U Ugarsku i kroz nju nijesam iz svojih domoljubnih osjećaja htio da putujem. Put me u svijet uvijek vodio preko divnoga Semeringa.

Od Subotice se do Vel. Bečkereka vozi osobnim vlakom kao od Osijeka do Subotice otprilike dobra četiri sata. Prijateljski susret u Bečkereku ne ću spominjati, jer takvi susreti ne idu u pisane putne uspomene, akoprem oni često oduševe putnike koliko i prirodne ljepote. U samom Bečkereku nema ništa posebna. Grad je lijep a jak do trideset tisuća duša. Ako i nije kao Subotica ljepotom i veličinom, ipak daje sve uvjete za život kao i ona. U njemu su tri kolodvora, jer je V. Bečkerek ishodno mjesto za sve pruge prema Rumunjskoj granici. Iz njega polazi i uskopružna željeznica u grad Zombolju, koji je baš ovih dana predana Rumunjskoj za neke pogranične ispravke. Bečkereku ne dostaje i z r a v n i željeznički spoj sa susjednom Slavonijom. Tko će u Slavoniju, mora željeznicom preko Subotice i Dalja ili na protivni kraj do Pančeva, zatim lađom do Beograda-Zemuna i odatle tek željeznicom dalje. Brži je vodeni put Begom do Titelja pak željeznicom u Novi Sad i Petrovaradin ili od Titelja Tisom u Dunav te po njemu uz obale Srijema do Vukovara ili Osijeka.

U Bečkereku nema Bunjevaca. U gradu je pola pravoslavnih Srba, a druga je pola Nijemaca i Madžara zajedno. Oni su u znatnoj većini katolici. Katolička je crkva velika i lijepa. U Subotici nema nijedne takve. Uzorna je vanjskim i nutarnjim uređajem ženska škola notrdamskih redovnica. Pijaristička je gimnazija, koju je prije grad uzdržavao, danas državna a nastavlja se u hrvatskom i madžrskom jeziku. Rijetko koje mjesto ima takvu županijsku bolnicu, kakva je u Vel. Bečkereku. Građena je u paviljonima i smještena u krasnom parku u gustoj hladovini. U Banatu, što čini danas otprilike polu Vojvodine, živi pola Srba, a katolika, kojim je materinji jezik hrvatski ima tek dvanaest tisuća. Dakako da i oni u velikom broju govore hrvatski, jer su sve narodnosti obično pomiješane. U Banatu ima do sedamdeset tisuća Kumunja, vjere pravoslavne i nešto grkokatoličke. Kalvinci su i Luterani Nijemci i Madžari. Sve su ove različne narodnosti i vjere, kako rekoh obično pomiješane u svakom mjestu a katolički svećenici propovijedaju u tri jezika. Pravoslavni je vladika u Vršcu. U V. Bečkereku rezidira apostolski administrator za katolički dio naroda, što je uslijed političke razdiobe izišao ispod crkvene jurisdikcije u Temišvaru, današnjoj rumunjskoj Timišoari.

Od građevina se u Vel. Bečkereku odlikuje velika s u d b e n a z g r a d a i ž u p a n i j s k a p a l a č a torontalske županije. Središte je grada živahno, puno je poslovnica i dućana te trgovačkog svijeta. Uskopružna željeznica dovaža teret i osobe sa udaljenoga kolodvora u središte grada. Tramvaja nema, premda je grad električno rasvijetljen. Ipak nije Bečkerek vanjštinom lijep kao Osijek. Najugodniji je i najskladniji dio grada u gustoj hladovini preko Bege, što se kroz cijeli grad valja. Ovdje se razvio jedan red kuća i nekoliko vila, koje svršavaju šetalištem ispod gorostasnih topola, na obali, koje šetaocu svojim srebrenim i vječno uzrujanim lišćem neprestano nešto šapuću, što samo one razumiju.

Svakako je u Vel. Bečkereku najzanimljiva Bega. Ta je rječica manja od naše Une a ipak plovna. Korito joj je izdubeno, pak po njoj plove parobrodići, koji uvlače u grad velike dunavske šlepove, pune drvetom a izvlače iz grada kukuruz, žito, brašno i t. d. Po Begi plove također i putnički parobrodi, koji su najbolja veza za Srijem i Slavoniju, kako sam već spomenuo.

Na pruzi iz Vel. Bečkereka do Bele Crkve leži selo B o k a. Ona je u suhoj ravnici kao što su i druga banatska sela, te ga ne bi ni spominjali, da se ovdje nije prije sto godina nastanila kolonija Hrvata i to ne onih sa Bune nego iz zagrebačke županije poglavito iz okolice zagrebačke. Naselio ih g. 1801. biskup Vrbovac na svoja banatska imanja, koja su bila baš u ovom dijelu torontalske županije. Hrvati nijesu ondje bili tek obični

kolonisti, nego su uživali posebne povlastice i prava malih plemića te zapremali ugledno mjesto u ovoj županiji. U pet mjesta ima ovih naših Hrvata, svega skupa do dvanaest stotina duša. Zadržali su kajkavštinu, svoje običaje i ćud, te su posve slični svojoj braći u Turopolju i onoj iz okolice Petrinje i Gline.

Vozeći se u Boku, zapadoh u željeznici u društvo Nijemaca iz Vršca, samih »Weinherrâ«, kako bi ih južni Tirolci zvali. Potrošači veselo čitaju po novinama, kako vinogradari u Vršcu nude svoje vino po pet kruna litru, a vinogradari to strahom i bolju pripovijedaju, jer vele, da im je to propast... Ove se jeseni također očekivala obilna berba; nemaju suđa a ti vršački vinogradi svake godine rode kao za okladu. — Koliko sam razabrao, ponajviše ih srdi, što dozvoljavaju proizvađati žestoka pića kao rakiju, konjak i slične preparate iz žitarica, pak ne mogu vinogradari svojih proizvoda ni tako povoljno iskoristiti. — Ječam bi se i kukuruz mogao i drukčije korisno i unosno preradivati, da se iz njega ne peče žesta, od koje se fabriciraju sve druge vrsti žestokih pića. Da, jevtino je vino u gospodara a ipak se u gostionama po Banatu toči litar po deset dinara i u samoj blizini Vršca. Neupućen čovjek ne zna, kako je to! Tko gubi? Vinogradari ili krčmar? Stalno je, da potrošač sve i uvijek skupo plaća!...

Na povratku sam se iz Banata u Slavoniju uputio najbržim putem t. j. parobrodom niz Begu u Tisu i Dunav. Kad ugledaš omaleni parobrod »Kasiju Miletića«, što je pristao uz blatnu obalu blatne Bege i zvonom zvao putnike, posumnjaš u udobnost ove plovitbe. Kad još pomisliš na onu banatsku ravnicu, kojom se Bega mlitavo valja, bojiš se dosade, koja će te moriti puna četiri sata, dok se ne dočepaš Dunava. Ta, što bi lijepa mogla pružiti ta uska i blatna Bega, što ravni, isprženi i vrući kraj, kojim će te ona nositi? A ipak nije tako! Odmah, što se počne lađa kretati, mora putnika zanimati njezino manevriranje po uskoj površini rijeke. Teško se okreće a krmilar ima mučna posla, dok brod okrene, pogotovo ako mu trećinu površine zaokupi kakvi veliki dunavski šlep. Ipak ga je okrenuo u nizvodeni smjer. — Brod plovi pokraj bečkerečkih ulica, lijepih vinograda i gospodskih vila, šumica i kupališta. Sa palube se broda vidi, da Bečkerek ima vrlo bogatih stanovnika, koji vole živjeti u idili, ravničkoj idili kraj vode, u šumi vrba i topola poput čapalja, galebova i riječnih orlova — jer im je to prirodeno! Ne osjećaju oni, da u njihovim zaselcima ne struji gorski uzduh, što ga zasladuje miris gorskog cvijeća i rastlinstva. Ali čovjeku iz vodena kraja isto tako miri vodeni zadah topola, vrba, lopoča i onog na pô sagnjilog šaša i lišća, što se drži kod obalnog ruba. Oni iskreno govore: divimo se vašim gorama ali ih ne ljubimo, kad gorani spočitnu ljepoti njihove prirode. Da, ta je bogata ravnička ljepota slična bogatoj djevojci ali bez čara i ljepote!... Tko da nam naposljetku bude sudac? Svako se ovakvo takmenje svršava pjesmicom »O morskoj ptici« iz pučke škole. Domovina kakva bila, rođenom je sinku mila!...

Plovitba je po Begi vrlo poučna. Osniva se ona na uredbi moderne vodene tehnike. Bega je naime umjetno plovna. Meni je bilo odmah napadno, što je voda u onoj velikoj suši malo ne ravna s obalom a vrbe i topole da su sve do krošanja pod vodom, kao da je proljeće, pak se nabujala Bega razlila. — Našao se na brodu uz mene domaći čovjek zanatom lađar i ribar. Opazio je moje začudjenje i ljubopitne poglede na vodu i obalu, pak će mi taj pojav razjasniti. Reče: sad je jaz (»šlajs«) pred Perlasom zatvoren a voda je podignuta za metar i pô, da može lađa ploviti. Kad je opazio, da je to meni sve nepoznato, nastavi, da je Bega vrlo blatna, močvarna i puna zavoja, te se ne bi moglo po njoj ploviti, da nijesu podigli pet »šlajsova« koji vodu zadržavaju. Prvi je negdje kod Temešvara a posljednji pred utokom u Tisu pred Titeljem. Kad pođe lađa iz Bečkereka, odmah se »šlajs« kod Perlasa zatvori, voda naraste a lađa plovi slobodno kao po Savi. Zaista, što smo bili bliže »šlajsu«, voda je bila sve viša. Napokon je lađa stigla pred sam »šlajs«. Kroz polu je rijeke podignut dugi do trideset metara zid tako, da je između zida i obale nastao kanal. Ulaz je u kanal i izlaz iz njega zatvoren čvrstim dvokrilnim vratima od željeza. Otvaraju se i zatvaraju vijcima. Kad se lađa približuje kanalu, već se iz daleka raskrile prva vrata, da se voda u kanalu izjednači sa onom u Begi, da lađa nesmetano uđe u kanal. Tada se za njom zatvore gvozdena vrata, lađa je kao u kakvoj škrinji, punoj vode. No uslijed te zaustave voda je za »šlajsom« mnogo niža. Sada se otvore ispod drugih velikih vrata uređeni otvori, voda se ispod vrata ispusti, lađa se u kanalu spustila za metar i pô, pak kako je sada voda u kanalu izjednačena sa onom u rijeci iza kanala dvokrilna se vrata otvore i lađa nesmetano plovi dalje. Sve ovo traje četvrt sata. Od Bečkereka se do Titelja ponavlja ovo propuštanje dva puta. Kod Titelja utječe Bega u Tisu a pred utokom je posljednji »šlajs«. — Znam, da ovakovih uredaba ima većih i ljepših po Europi, ali ovaj će biti jedini u Jugoslaviji. Ostao je iz prošlosti!... Zašto nije Sava od Siska do Zagreba uredena za plovitbu? Jamačno ima više vode nego Bega! Koliko bi Zagreb više napredovao, kad bi i oko nje-

gova mosta pristajali oni veliki dunavski šlepovi, kao što pristaju na blatnoj i uskoj Begi! No pustimo sentimentalnost! Zadovoljan sam, što sam na Begi vidio jedan, ako i maleni uređaj svjetske građe vodenih putova. Na istom su se sustavu sagradili mnogi svjetski veliki kanali, pak sam ih vidio na Begi u minijaturi...

Bega pruža također prirodoslovcu mnogo zanimljivosti. Oko će vješta posmatrača vidjeti, kako se obale Bege produžuju i šire uslijed raznih biljaka i trava što rastu kraj obala na vodi i polagano sužuju korito rijeke. Ta bujna vegetacija truhne u vodi, postaje muljem, što se taloži oko obale i vremenom se pretvara u najbolji teren za rast novoga sličnog bilja, da i ono opet sagnije i povećaje masu mulja, dok se vremenom ne zgusti i isuši u komadić suhe obale. — Uz obalu su se razlile močvare, prekrite množinom krasnih lopoča, što su svojim širokim okruglim lišćem te bijelim i žutim cvijećem prekrili vodu mnogih odtoka i starih korita Bege. — Na obali rijeke raste trska i šaš i svakovrsna rogoža. Među ovom vodenom florom pliva mnoštvo starih i mladih divljih pataka te ronaca. Ne plaše se u pozadini trske i vrbika brodovog štropota, nego se lijepo njišu po njegovim valovima i smjelo gledaju kao da nijesu — divlje patke... Svakim se časom strovali s obale u vodu kao grumen čvrste zemlje a kad bolje pogledaš, to se prevrnula nespretna kornjača, što je izmilila iz vode na sunčanje i pašu. A nad vodom kruže razni jastrebovi i njihovi drugi srodnici kopci i ribolovci. Moj mi ribar reče, da u Begi nema toliko riba, otkako je tako regulisana. Ali se ipak vidi pred selima i mjestima po gdjekoji Rus, kako peca ribu. Ne smeta ga, što mu se ljudi s broda podsmijevaju. — No ako nema u Begi riba, ima svakovrsnih žaba...

Od visokog je drveća izrasla kraj obale pretežno vrba i topola. Među Ečkom su i Perlasom izrasle prave vrbove šume. Ljudi slažu iz njihova drveća hvatove. U tim je šumama tlo pokrito baruštinama od zimskih i proljetnih Beginih izlivotina. Po barama se valja mnoštvo svinja, u njima se kupaju svinjari i burkaju po blatu, šašu i lopoču, da natjeraju zaplašenu ribu u mreže — turnjake...

Pučanstvo je u selima uz Begu ponajviše njemačko, rumunjsko i srpsko. Blagostanje se odrazuje s lica selâ i ljudi. Na svršetku sela strše manjkave kuće dobrovoljaca, kojima sve domaće narodnosti izdaju jednaku svjedodžbu: ne će da rade!...

Napokon se pokazao Titelj utisnut u šiljastom kutu, što ga čine dva brijega. Pred Titeljem je zadnji Begin »šlajs«, pa kad se brod iz njega ispustio, slobodno je zaplovio po širokoj Tisi, kao što bi zaplivala velika riba, kad bi se izmotala iz uske zagrade u široku i duboku vodu. Parobrod je pristao kod Titelja, iskrcao putnike, koji će željeznicom u Novi Sad i ukrcao nove za Dunav. Onda je brzo zaplovio, kao da se bojao, da ga ne bi vrnuli u usko Begino korito. Plovio je ispod duga mosta, što ga rat podigao preko Tise, postavivši tešku željeznu građu — kao kakvu ironiju — na drvene stupove. Nešta dalje od Titelja, otvori se sa ravne Tise pogled na Frušku goru i obalu Dunava, pak je oku i srcu milije. Parobrod je plovio jedan sat Tisom među ravnom Bačkom i Banatom, dok nije došao do ušća. Ovdje je Tisa mnogo šira od Save i Drave, ali su joj obje obale pune krupnoga i sitnoga šljunka. To će vremenom posve smetati plovitbi. »Kasija se Miletić« zavezao ušćem i udario smjerom prema Starom Slankamenu, gdje će nas predati dunavskoj lađi.

Tisina je voda žuta, dunavska zelenkasta. Na utoku se podigao dugi rt od šljunka, što ga nosi Tisa i Dunav, pak zajednički zatvaraju Tisino ušće. Na rtu je postavljen visoki stup — svjetionik, ali se danas ne pali na njemu svijetlo, premda je tako nužno za plovitbu baš na ovom mjestu, jer je Tisa navukla toliki šljunak, da lađe mogu samo na banatskoj strani ušća uploviti u Dunav. Nadamo se, da se ispak ne će dozvoliti Tisi, da izgradi vlastitu deltu...

Na ušću Tise u Dunav pase oko po širokoj vodenoj plosi, pa »malom moru«, kako bi ponosni Srijemci rekli, a ploveći po jakoj, širokoj i velikoj vodi, čovjek osjeća u sebi porast energije koja toj prirodnoj snazi prkosi. Uistinu pogled na široku vodenu ravnicu budi posve druge osjećaje od pogleda na suhu ravnicu. Veličajnost ovih rijeka uvećavaju ogranci Fruške gore, koji se svojim vinogradima i šljivicima spuštaju ravno u vodu. Pred ušćem se na rubu brežuljaka pričvrstio kao školjka ubavi Stari Slankamen, koji hoće da bude uz svoju historičku i geografsku znamenitost također znamenito mineralno kupalište. U maloj se uvali podigla dva hotela, kupališna zgrada i malo šetalište. Sve je to u povoju, a teško će se podići, kako mi rekoše, na veće kupalište radi skupoće, veće od one u kupalištima sa svjetskom udobnošću. Nije mi međutim na pameti da se pozabavim našim kupalištima. Spominjem to usput kao značajku.

U Slankamenu smo čekali dobar pôdrug sata, dok se pokazao bijeli »Car Dušan«, nekadanja »Drava«, koji je krenuo iz Beograda i po običaju dobrano zakasnio već do Staroga Slankamena, da stigne u Osijek u kasnu noć. Zadržava se pre-

ko propisa u svakom većem mjestu, da ukrcava rajčice, kako porugljivo opravdavaju zakašnjenje obijesni Srijemci i Vojvodinci.

Ukrcavši se na »Cara Dušana«, završio sam putovanje po Vojvodini. Kraj Novoga sam se Sada samo provezao . . .

(Prazнički izlet). Napisao: AUT. MESSNER-SPORŠIĆ.

BLAISE PASCAL

P a s c a l, čiju je tristogodišnjicu rođenja nedavno slavila Francuska, bio je u isti mah velik učenjak i mislilac, jedna artistička narav i duboko kršćanska duša. Već je za rane mladosti zadivio svoju okolinu svojom intelektualnom zrelošću i brojio se poslije među najotmenije matematičke i prirodoznanstvene duhove svog stoljeća. Njegove su pače misli obzirom na putove i ciljeve prirodnih znanosti za razliku od njegova stoljeća vrlo moderne. Bijaše artista osjećajući dobro ritam riječi i rečenice, i to ne samo vanjski ritam, već i ono nutarnje bilo stila, koje riječima krči put ne samo u uho već u dušu. I s tog je gledišta Pascal upravo savremen. Bijaše i duboka kršćanska duša, što svjedoče njegove »M i s l i«, sabrani fragmenti nađeni u njegovoj ostavštini, koji su imali služiti za podlogu jedne apologije kršćanske, katoličke vjere. Ali umre već s 39 godina ispunivši kratki svoj vijek umnim djelovanjem, gotovo svetim životom i jednom polemikom, sred koje se zbog teoloških i moralnih pitanja zakvači u koštac s moćnim isusovačkim redom.

Pascal se naime bijaše priključio sljedbi zvanoj »janzenizam«, i u njihovoj je službi napisao svoja t. zv. P r o v i n c i j a l n a p i s m a (»Pisma jednom provincijalcu«), djelo puno duha i ironije, kojim je Pascal upravo s t v o r i o f r a n c u s k u p r o z u. Ali se pod konac života videći bez sumnje. da bi se idući tvrdoglavo svojim putem morao odreći jedinstva s crkvom, koje mu je toliko sveto bilo, povukao s polemičke tribine.

Bijaše po rodu plemić auvergnatski, i to iz činovničkog plemstva (noblesse de robe, za razliku od noblesse d' èpée = vojničkog plemstva). Otac mu bijaše isprva kraljevski činovnik u Clermont-Ferrandu, onda se nastani u Parizu. Bijaše i bogat i učen, poznat kao dobar matematik, i stajaše u polemici i prepisci s najpoznatijim učenim ljudima svog vremena (tako s Descartesom, Fermatom . . .). U njegovu se stanu skupljahu češće učenjaci, da raspravljaju, a otac je vodio mladog sina i na znanstvene sastanke prijatelju Descartesovu patru Mersenne. Zna se, da u društvu očevih prijatelja nije manjkalo stanovite vedrine.

Kao što je mlađa od sestara Blaiseovih Jacqeline, već s 13 godina počela pjevati i bila rano zrelo dijete, tako je i Blaise, kaže se, već u 12. godini otkrio sam prva 32 stavka Euklidove geometrije, a u 16. svojoj godini napisao djelo o čunjosječicama, kome se poslije divio sam njemački filozof-matematičar Leibniz. Jacqueline i Blaise, dva čuda rane dječje zrelosti, budu doskora poznati svuda kao takovi, pače i na dvoru. Kad je 1639. tada svemogući kardinal Richelieu prisustvovao jednom dječjem prikazivanju, u kom je igrala i Jacqueline, budu Jaqueline i Blaise predstavljeni kardinalu. Sada dođe njihov otac, koji bijaše zbog neke bune pao u nemilost kardinala — ministra, opet u milost istog kardinala, te ga taj pače naimenuje upraviteljem Normandije sa sjedištem u Rouenu.

U svojoj novoj službi morao je stari Pascal čvrsto pritiskati narod na razna plaćanja, a sin mu je pri tom pomagao u računima. Bilo je tada malo dobrih račundžija. Plaise dođe na misao r a č u n s k e m a š i n e. Ta je njegova misao zametak svih kasnijih istovrsnih pokušaja, na njoj se osnivaju i naši »taksametri«. Ali Pascal nije samo zamislio svoju misao; on je bio od onih, koji ne nabacuju samo misli, da ih drugi obrade, on se sam gotovo kroz deset godina bavio ovim tehničkim i materijalnim pojedinostima svog izuma, našao do 50 modela, dok nije došao do konačnog tipa svoje mašine. Zna se, da je htio stvoriti i industriju tih mašina, i tražio kraljevski privilegij.

Ali od veće važnosti za unutarnji život Blaiseov bijaše to, što se on u Rouenu upoznao po prvi puta s novim vjerskim tendencijama, poznatim pod imenom janzenizma. Sva se kuća Pascalova obrati novom strogom shvaćanju kršćanstva, kako ga ta struja propovijedaše. Opat Saint-Cyran držao je naime, da treba kršćanstvo vratiti u prva stoljeća, u koja je vladala velika praktična strogost čudoređa i pokore, a navlastito je našao pristalica u ženskom samostanu P o r t - R o y a l u dolini Chevreuse šest milja daleko od Pariza, i u tada novo osnovanom pariškom Port-Royalu. Saint-Cyran bijaše ispovjednikom tih opatica. Samo ime j a n z e n i z a m dolazi novom pokretu od flandrijskog biskupa u Ypresu Janssena († 1638), koji je, izgleda, imao obaviti teoretski dio posla, i u svojoj po smrti izašloj knjizi »Augustinus« iznosio nauke zabačene od crkve o milosti Božjoj i predestinaciji. Crkva je učila, da je istočnim grijehom narav čovjekova doduše pokvarena, ali ne tako radikalno, da već po samoj n a r a v i ne bi čovjek znao za dobro i mogao učiniti m n o g o dobro. Janzenisti stadoše tvrditi, da se s a m o milošću može činiti dobro, i da je Bog unaprijed odredio neke ljude za spasenje (i tima daje »milost«), dok su drugi unaprijed odsuđeni (p r e d e s t i n a c i j a).

Čini se, da ovo Pascalovo pravo »obraćenje« međutim nije imalo dubljeg dojma. Svakako Pascal ostaje sav predan znanosti, a doskora se iza bolježljivosti, kojoj je bio predan na milost i nemilost za cijelog svog krkog života, posve prepusti svijetu, zabavi i užitku.

Sada se Pascal bavio T o r i c e l l i e v i m p o k u s o m, tada vrlo aktualnim, pisao, eksperimentirao, sve s mnogo metode i oštroumlja, odajući svud strogi znanstveni duh, čuvajući se svake metafizike i upirući se na golo iskustvo. Na njegovu pobudu izvodi šurjak mu Périer (1648.) pokuse na

podnožju i na vrhu brda Puy-de-Dome nad Clermondom. Tim je pokusima bilo dokazano, da je uzrok padanju i uspinjanju stupca žive tlak zraka. Bavio se i hidrotehnikom.

Druga perioda u Pascalovu životu, (sad u Clermontu, sad u Parizu) t. zv. mondena perioda, čini se, da nije dugo trajala (1 i pol do 2 godine), jer već pod konac 1653. godine Pascal se odvraća s gnjušanjem od svijeta. On se zato vrijeme kretao u društvu libertinaca, slobodoumnih razuzdanih mladih ljudi, praktičnih bezbožaca, kojima ne bi bilo do vjerskih dogmi, kad ne bi bila u vjeri odsuđena njihova ležernost i bezbrižan grješni život. Živio je veselo i bezbrižno u jednom aristokratskom društvu. Inteligentni vojvoda de Roannez, upravitelj Poitona, koji je volio matematiku, uze pače Pascala sebi tako reći u službu, kao što su već velikaši tog doba plaćali ljude, koji su ih bilo zabavljali, bilo podučavali, bilo trčali s njma za užicima... Takova služba nije se smatrala ni u čem nečasnom. Pascal je sada živio u društvu libertinaca Mérta, Mitona, Des Barreauxa i drugih.

Pošto ga koncem 1653. uhvati gnjušanje i prezir prema svemu dosadanjem životu, on napokon u noći od 23. studenog 1654. pade u silnu vjersku ekstazu (od 10 i pol sati od prilike do 12 i pol). Njemu se otkrije u srcu onaj Bog, od koga se osjećao tako ostavljenim i napuštenim, ne mrtvi Bog filozofa i učenjaka, već živi Bog, biblijski, Abrahama, Isaka i Jakova, Bog Isusa Krista. »Zaborav na svijet i na sve osim na Boga«. »Izvjesnost. Veselje. Izvjesnost. Osjećaj. Vid. Veselje«. On kliče i motri. »VATRA«*) Pascal se povlači, da živi novi život u samostanu Port-Royalu des Champs.

Taj samostan ne bijaše više isključivo ženski samostan, pače tu boravljahu i mnogi janzenistički laici. Usprkos svim liječničkim naredbama Pascal se živeći u svojoj ćelijici podvrgavao svim teškim samostanskim pobožnostima.

U doba ovog boravka u Port-Royalu počeo je Pascal pisati svoja Pisma upravljena »jednom provincijalcu«, kojima napade najprije crkvenu nauku o milosti. Pascal nije međutim uvijek živio u Port-Royalu nego i u Parizu. Povod Pismima bijaše obrana velikog janzenističkog doktora Arnaulda, koga je upravo tada odsudila pariška Sorbona (teološki fakultet; danas: filozofijski). Bijaše to u siječnju 1656. Prvim je dakle svojim pismima, koja je gutirao i gutao sav svijet, muško i žensko, i koja su se samo grabila, tako su bila duhovito pisana, oborio na isusovce i dominikance braneći Janssena i Arnaulda. No u petom i daljnim pismima on se stade obarati na isusovački moral i od tada je Pascal dobro poznat među neprijateljima toga reda. Pascal je napadao isusovce, jer su nučavali, da je slobodno (bez grijeha) činiti ono, što je vjerojatno (probabilizam), i da ne moramo činiti vazda isključivo ono, zašto smo posve stalni, da je dobro. Budući da su tako olakšavali etiku, misleći praktički ponajviše na to, koga se sve može odriješiti od grijeha u ispovjedaonici, a ne na zatiranje veće etičnosti, Pascal, kivan na protivnike Arnauldove, zamisli, da isusovci imadu stalan plan, kako da unište kršćanstvo i kršćanski moral. Za takav moral ne će trebati »milosti«, na koju udariše monopol janzenisti, već će dostojati »narav«. Isusovci dakle kane srušiti kršćanstvo, na njegovim ruševinama podići jednu posve pogansku i laganu etiku, za koju će onda dostajati narav, da je slijedi. Istina, da su Isusovci bili zašli daleko predaleko u svojim špekulacijama, ali ne znam, što je bilo strašnije: njihove goleme često zablude ili Pascalova strašna osuda.

Međutim je Pascal htio da radi i na obraćenju grješnika i zamisli u tu svrhu svoju apologiju kršćanstva. Od nje imamo samo fragmente,*) jer Pascala zadesi prije smrt. Zasnovao je to djelo Pascal negdje oko 1658. U to baš postajaše njegova glavobolja, od koje je vazda trpio, sve veća, i stade sve zaboravljati. Tako evo bude prinuždeu — jer je inače zbog dobrog pamćenja malo bilježio — pisati svoje misli. I bilježio ih je, kako mu već dolažahu, na komadiće papira, na manšete, pače na nokte, tintom, olovkom, kod kuće, na šetnji... Koliko sada možemo znati o toj apologiji, on zabacuje metafizičke dokaze o Bogu i dokazuje Boga srcem (Dieu sensible au coeur), a kršćansku vjeru poviješću, čudesima i poznavanjem čovjeka. Mi dakle na pr. ne možemo iz poretka u svijetu izvesti metafizički dokaz, da Bog postoji. Ali nam srce za nj svjedoči. I napose vidimo, da vjera jedina izvrsno poznaje čovjeka, tumači protuslovlja i opreke njegove naravi; ona i liječi čovjeka. Čovjek je u isti mah nešto bijedno i nešto veliko, nešto nisko i uzvišeno, on se osjeća nesretan, ali tko je nesretan, što nije kralj, ako ne razbaštinjeni kralj? Veličina čovjekova leži u tome, što znade, da je bijedan. Drvo se ne može spoznati bijednim. Sva bijeda čovjekova dokazuje njegovu veličinu, izvire iz prvotne i sada naslućivane veličine. »Ce sont miséres de grand seigneur, miséres d' un roi dépossédé«. I čovjek, taj kaos protuslovlja, taj monstrum oprečnosti, može se samo razumjeti u Adamu i Kristu: u padu i milosti, u istočnom grijehu i tajni otkupljenja. Čovjek je većma nerazumljiv bez dogme o istočnom grijehu, nego što je ta dogma neshvatljiva.

Premda se Pascal sve više predavao vjeri, ipak se on još pod konac života bavi i znanstvenim problemima. Tako baveći se teškim problemom krivulje zvane cikloida (»roulette«), koji je Galilej smatrao nerješivim, i kojim su se bavili tadanji najslavniji umovi, zamisli iznijeti to pitanje pred znanstveni svijet u obliku natječaja i obeća onome, koji riješi u stanovitom roku problem, nagradu od 10 pistola. Pascal je tom zgodom razvio veliku znanstvenu aktivnost, pišući, polemizujući, ali znamo, da je postupao pritom i nekršćanski i neučtivo i nepravedno. I tako je

* Riječi iz t. zv. Pascalova Memoriala, koji je on nosio zašiven u prsluku počevši od gornje noći, i to u originalu na pergamentu, i jednom vlastoručnom prijepisu. Znači li veliko i samo za se pisana Riječ »VATRA« halucinaciju ili je slikovita, ne zna se. Sav je Memorial sačinjen od kratkih rečenica i usklika.

*) Poslije smrti izdani kao »Misli« (Pensées).

jury sve natjecatelje odbio i Pascal triumfirao. — Još je Pascal uveo i prve omnibuse u Parizu. On je prvi došao na misao, da bi se mogla sagraditi takva kola, koja bi za pet soldi (sous) vozila u stalnim pravcima Pariza; stvorio je i jedno Društvo, i dobio napokon dopuštenje, da unovči svoju misao. I tako su 18. ožujka 1662. prvi put cirkulirala takova kola Parizom. Evo, Pascal je bio i praktičan duh!

Ali u to vrijeme već bijaše sav predan pokori, trapljenju i svetom životu, sred koga umre 19. kolovoza 1662.

U posljednje se vrijeme povukao iz javnog života i s poprišta teoloških prepiraka, gdje je on uostalom skupljao znanje samo na brzu ruku. Zalazio je i u isusovačku crkvu Saint-Sulpice, što jedan fanatični janzenista ne bi bio učinio. On je morao uvidjeti, kako Crkva apsolutno zabacuje i oštro odsuđuje Janssenove stare bludnje, a kad je živo želio, sam kaže tako, ostati u jedinstvu sa Crkvom, morao je naći, da se treba ostaviti Janzenijusa.

Prigodom tristote godišnjice Pascalove smrti pisale su o njemu revije i novine, pisali su učenjaci, filozofi, pjesnici, teolozi, slavila ga službena i neslužbena Francuska, laička i crkvena, s govornice i s propovjedaonice. Čovjek, koji je pisao u svom kratkom Misteru Isusovu slušajući u razgovoru riječi svog Spasitelja: »Tješi se: ti me ne bi tražio, da me nisi našao. Ja sam na tebe mislio u svojoj agoniji. Za tebe sam prolio određene kaplje svoje krvi« — bijaše veliki mistik. Ali Pascal bjaše u kratkom svom životu, za koga je proslavio francuski genij, sinteza tog genija: **učenjak, filozof, pjesnik i kršćanin.**

Dr. DRAGAN ČEPULIĆ.

USPON NA PIRENEJE

(DOŽIVLJAJ ČUVENOG FRANCUSKOG TURISTE JULES PERRINA).

Sunce je zapalo za zubastim grebenom, koji se visoko dizao nad horizontom. Noćne sjene gutale su rpe stoke i marve. Lagani vjetrić, glasonoša noćnih vjetrova, dizao se iz dolina, a s njime miris prirode, koja je tonula u san. Zvonca stada zamukoše, jezero spava nepomično, samo šum slapova uznemiruje večernju idilu.

Pastir naslonjen o svoj štap prodire svojim oštrim okom tu veličajnu tamu. To je starac. Njegovo od žarkog sunca opaljeno lice naliči nepomičnom kamenu. Kožnatim odijelom i smeđom kapom naliči više pećini no ljudskom stvoru. On proživljava ovdje čitave ljetne mjesece od svibnja do rujna, katkada i dulje. Ne ima drugog društva do svog psa i svojih ovaca. On znade, da se fini svijet dolje skuplja na terasama slapa, no to njega ostavlja posve hladnim, za njega je to kao jeka dalekih glasova. Tko bi se usudio, da zaviri u taj kut visokih Pireneja, da vidi tu melankoličnu provaliju, tu pustoš, o kojoj ni jedna znanstvena reklama nije mogla pobuditi turističku znatiželju. Hornis Paginto, mladi Španjolac, pastir jedini je, koji se jednom na sedmicu uspne na te visine, da mu donese hrane. Nijedan stranac nije prekoračio još njegovo carstvo visinâ. Jedva bi od vremena do vremena dijelio svoj ležaj s kojim ribarom pastrva, kad bi zalutao, ili bi poklonio dio svoga ručka kojemu kriomčaru na putu od Kataloníje do Andorre.

Te večeri je sam kao obično. On sanjari, duboko udiše večernji gorski zrak, prije no što će leći na svoj od suhog lišća mekani sirotinjski ležaj. Kad li njegovo, samoćom istančano uho zamijeti udaljenu neobičnu buku. Nešto se tamo događa, nešto strano. Činilo mu se, kanda visoka stijena lagano podrhtava. Žamor je dolazio sve bliže. Jasno je razabirao, kako se sitan kamen kotrlja nizbrdice, zamijeti stupaj željezom okovanih cipela o čvrstu granitnu stijenu, zatim žurbu neku uzbuđenih glasova francuskih poklika i lagani harmonijski govor.

Kakvi su to neočekivani toliko odvažni a i dosta nesmotreni putnici? U to doba nesigurne samoće? Moguće ih je zadesilo kakvo zlo. — Starac se digne i dade glasom znak. Drugi mnogo slabiji odgovori mu. Tada ode starac u svoju kolibicu, uzme nešto šikara, koje je još tinjalo, iznese ga napolje i baci na nj nekoliko komada truloga drva. Doskora se razbukti visok plamen i rasvijeti nepromicavu tamu. Putnici videći vatru stignu sretno do nje.

To ne bijahu ni turisti po zvanju, ni obični šetaoci, to ne bijahu ni junaci ni gorostasi, već zdravi hrabri, dobro odjeveni mladići. Običajnost športa učinila ih je drzovitima i prkosnima, tako te su prkosili i opasnostima tog uspona. Činilo se, da su se dolje naužili svega, što opaja, pa htjedoše da dadu oduška svojim usijanim glavama.

Došljaci baciše na zemlju dva velika omota, i za nekoliko časaka pred očima začuđenog starca postaviše šatore.

Isti su bili od 1.70 m visine s površinom od 2 m. Težina tih šatora nije bila veća od 12 kilograma, a nazivali su se imenima kao i ribarske ladice, tako se jedan od njih zvao »Maladetta«. I oni su kročili nepomičnim valovima ledenjaka, koji mogu isto tako biti opasni kao i morski vali. Nije prošlo ni deset časaka i zaklonište bi gotovo. Trebalo ga je još urediti: kaučukovo platno rasprostrto po zemlji čuvalo je turiste od vlage za vrijeme počinka. Mekoputniji odjenuše se u tople pigiame, zatim izvadiše pneumatične jastuke, drugi se umotaše u debela pokrivala, pošto se bijahu presvukli u tople vunene svitere, da im se rublje osuši kraj vatre, koju za čas podjariše. Za tim pristaviše lončić od aluminija vatri, da zakuhaju čaj, tipičnu hranu i piće svakog turiste. Posjedoše, založiše po komadić piletine, suhih kobasica, ovčeg masnog sira, gutljaj crna vina. Bijaše to obilan i izdašan obrok. Konačno zapale svoje kratke lulice razgovaraju, smiju se, pričaju svoje doživljaje i — zadovoljni su.

Uistinu pirenejske su anekdote zabavne. Španija, koja je svojim geografskim smještajem tako neposredno uz Francusku prirasla, opet je tako daleko od nje, Tamo nema jednostavnosti i ozbiljnosti, kao u ostaloj zapadnoj Evropi. Sve je tamo podvrženo strasti i iznenađenju.

Prošle me godine — pripovijeda Jules Perrina — neki karabinjer, koji je čuvao ulaz u »Venasku luku« (bio je to glavni prolaz kroz Pireneje i odlikovao se osobitim prirodnim krasotama) tako nemilo udario šakom po obrazu, jer sam bio neoprezan i približio mu se stisnutim pesnicama. A kad je u mojoj otvorenoj ruci opazio blistavu pesetu, pretvorio se u miroljubiva čovjeka — još jedan tren i taj se malne tragični momenat pretvorio u burlesku.

Premda smo zemlju približno dobro poznavali, opet bijaše teško proći dolinom Aran bez životne opasnosti. Istu premošćuje i veže s Francuskom Pont du Roy, iza kojega se nalazi španjolska carinarnica. Našu prtljagu odaslali smo dan prije našeg odlaska na malenim taljigama uz pasku našeg vodića Sansuc, čovjeka prevejana, ali sposobna za svaki zanat.

Drugi dan nađemo ga bijesna. Što se zbilo? On nam obrazloži postupak carinarnice, koja je vidjevši naše puške i fotografske aparate zaplijenila svu našu prtljagu, dok vodić nije isplatio trideset i šest peseta. Sansuc se nije bojao ničega. On bijaše gorostas i junak i opće poznat u čitavim Pirenejima poradi svoje spretnosti. Sa mnom je prošao Kavkaz, Balkan i Pireneje. Hrabar bijaše on u svim prilikama te nikako nije mogao dopustiti da se dira u naše stvari kao i u nas, njegove gospodare. On je radije platio, nego da nam se oni prljavi carinici zlorado smiju. Glavar, koji nam se prvi približio laganim korakom, bio je odjeven u široke baršunaste hlače, prsluk od žuta dvostruka platna s velikim okruglim pucetima; oko vrata bila mu je svezana crvena vrpca, a na glavi je imao visoku bijelu kapu, koja je bila nalik na toranj. Na prljavim prstima blistalo se nekoliko dragulja.

Skidajući kapu reče:

— Valjda gospoda ništa nemaju za ocarinjenje. To smo uostalom nakon pretrage konstatovali.

Žalim, što smo morali zatražiti platež.

Na to smo mu mi odgovorili:

— To se dade i popraviti — — —

— Kako to? — — začuđeno će carinar.

— Da nam vratite novac, koji ste od nas zatražili neovlašteno.

Podigavši ruke u zrak usklikne carinar:

Vratiti novac?! Valjda to ne mislite ozbiljno?! Novac je već odaslan u Madrid.

Sat zatim donese nam neki karabinjer ceduljicu, kojom nas »gubernator« poziva na ručak u bašću gostionice, gdje smo bili odsjeli.

Meso bijaše izvanredno priređeno »à la francaise«. Ispraznismo nekoliko čaša šampanjca u zdravlje našeg dražesnog Amfitriena, kako smo mi držali, i razidosmo se dosta kasno. Ali kad sutradan u času našeg odlaska, iznenadismo se nemalo dobivši račun o jučerašnjoj gozbi, a gostioničar nam saopći, da je gubernator morao otputovati radi važnih pregledavanja te se nije mogao s nama oprostiti.

Lovci, ljubitelji divokoza, prvi se spremiše u visoke planine, praćeni svojim vodićem Luchanom, čuvenim lovcem. Oni se nakaniše uspeti na jedan vrhunac, gdje su dan prije opazili bili mnogo divokoza. Sa sobom nosili su zairu i pokrivala, jer ne znaju, kuda će ih odmamiti samovolja tih hitrih lijepih i bojažljivih životinja.

Druga dvojica opet, vrsni penjanju po tim opasnim hridinama, kao ptice puzavice po drveću, otputiše se, da se uspnu na strmu hrid, koju su već iz doline proučavali — »hrid smrti«. Nadaju se pronaći koji snježni most, koji bi im olakšao preći opasnu pukotinu najveće ledene platine, na koju se upravo zato malo njih odvažilo.

Ribari konačno, koji mirno sjedeći uživaju poeziju divlje prirode, snabdjeveni hranom, uputiše se do bližnje jezerske postaje. Tu utovariše sve potrebno u barčicu od nepromočiva platna ili kože, koja je prevučena preko kostura od jasenovih krutova. Ista ne važe više od 32 kilograma. Dvije daščice nadomještaju sjedala. Čitava barčica opojasana je širokim kajišem. Jezerom plivaju sitni komadići leda. Pad u tu ledenu vodu bio bi upravo fatalan i za najvještijega plivača. Sprave tih ribara-vještaka su najsavršenije djelo ljudske industrije i služe samo za ribolov pastrva. Unatoč svega toga prolaze i dani, a da strpljivi ribari ne uhvate ni jedne ribe.

Dostatna je samo plovidba po tom nedoglednom gorskom jezeru, da te očara i zadivi, ne obaziruć se na opasnosti, kojima je čovjek izvrgnut. Tih opasnosti imade mnogo. One zijevaju nevidljivo u neposrednoj blizini, i zato treba biti na vječnom oprezu. Ali malo tko misli na pogibao, jer društvo stupa, razgovara, smije se. Svi se osjećaju jakima i sigurnima od vrtoglavice, i to zato, što se deset, sto i tisuću puta izbjeglo stupicama opasnosti. Svatko se osjeća jačim od prirode same i misli na svoje ljudsko prvenstvo. Ali jednog dana iznenada neočekivano dođe katastrofa — čovjek, prvenac prirode zaglavi u njoj diveći joj se.

Pireneji su skoro posve neprohodni i neeksploatisani, pa ipak nijesu uza sve to mnogo žrtava progutali. Tek pred godinu dvije progutaše jedno od svoje najbolje djece: Marcela Sponta, čuvenu ličnost u svim športskim novinama, francuskim i španjolskim; bijaše on neobične hladnokrvnosti, rijetkog virtuoziteta u penjanju. Živio je tako reći samo u brdinama, a poginuo je tragičnom smrću u punoj mladosti, u potpunoj samosvijesnosti svoga ja. Poginuo je tek zbog nepromišljene geste, kad je na vrhu »grebena Smrti« zapalio cigaretu i bacio žigicu. Ta neznatna kretnja poremetila mu ravnotežu tijela i on se survao u bezdan.

Ali taj tragičan konac gorskog junaka neka ne uplaši dobru volju za taj krasni sport. Ako priroda i pokosi jednog brata, ali ona ne traži žrtve svaki dan. Međutim nitko ne može izbjeći i svojoj sudbini, da tako kažemo. I tko želi da upozna visinu brdina od 3000 metara; uživati njezine krasote, neka se ne žaca, jer će čas nagrade stići i njegovo će se ljudsko srce zadovoljiti.

Priopćila: ŠPREM-ČUVAJ.

LISTAK

GRADIŠĆANSKI HRVATI

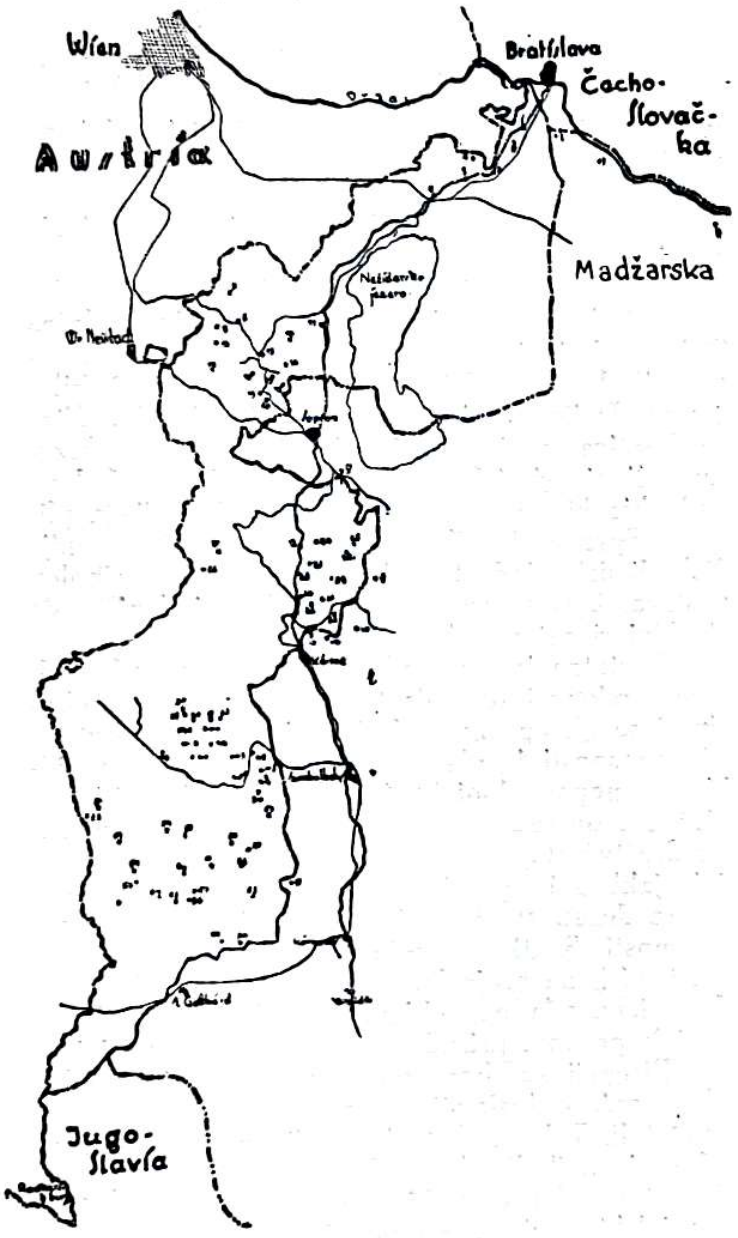

1. Kittse-Geca	3123	1800*
2. Baumern-Beloselo	1054	658
3. Gatterndorf-Raušer	1105	903
4. Potzneusiedl-Lajtica	598	300
5. Neudorf-Novoselo	1040	806
6. Parndorf-Pandrof	2782	2019
7. Hornstein-Vorištan	2549	2163
8. Mühlendorf	1063	17
9. Stinkenbrunn-Štikapron	1390	1095
10. Trauersdorf-Trajštof	1340	1215
11. Oslip-Uzlop	1286	1135
12. Zillingtal-Cilindrof	972	639
13. Wolkenprodersdorf-Proderštof	1761	1525
14. Siegendorf-Cindrof	1938	1652
15. Siegless-Cikleš	1499	704
16. Antau-Otava	908	558
17. Zagersdorf-Zogerštof	832	764
18. Klingenbach-Klimpuh	1258	1207
19. Drassburg-Razporak	1232	916
20. Baumgarten-Paingrt	937	830
21. Kaiserdorf-Kališrof	1119	846
22. Weingraben-Baingrob	570	514
23. Grosswarasdorf-Veliki Borištof	1549	1476
24. Kleinwarasdorf-Mali Borištof	1173	1160
25. Nikitsch-Fileš	1899	1621
26. Minihof-Menovo	1051	1019
27. Nersdorf-Šuševo	1003	869
28. Langental-Longitolj		
29. Geresdorf-Geristof	847	773
30. Unterpullendorf-Doljna Pulja	925	864
31. Grossmutschen-Mučindrof	497	461
32. Kleinmutschen-Pervane	418	241
33. Frankenau-Frankonava	843	824
34. Rauriegl	181	163
35. Mönchmeierhof	308	244
36. Rumpersdorf	241	121
37. Podgoria	324	253
38. Althodis	336	256
39. Allersdorf	130	112
40. Weiden	325	278
41. Podler	141	113
42. Zuberbach	431	397
43. Spitzzicken	373	354
44. Miedlingsdorf-Miništrof	358	278
45. Dürnbach	835	755
46. Schachendorf	975	755
47. Schandorf	719	675
48. Kleinnähring-Mala Narda	212	202
49. Grossnähring Velika Narda	470	440
50. Ober Schilding-Gornji Čatar	587	426
50. Unter Schilding-Dolnji Čatar	244	221
51. Sinatz	1232	1156
52. Hackersberg	488	214
53. Stegerbach	2801	846
54. Neuberg-Nova Gora	1237	969
55. Guttenbach-Pinkovac	1002	852
56. Harmisch	192	55
57. Kr. Schützen-Hrv. Šice	397	345
58. A. Katharein Katalena	282	201
59. Heugraben Širovnica	487	462
60. Kr. Tchantschendorf-Hrv. Čenč	241	228
61. Bodnitz	642	42
62. Kr. Ehrendorf	272	140
63. Eisenschüttel-Jezerje	389	272
64. Rehgraben	399	349
65. Sulz	507	203
66. Hasendorf-Zečje selo	157	157

* Prvi broj znači koliko u pojedinim selima ima stanovnika, a drugi broj znači koliki je broj Hrvata u pojedinim selima.

67. Tobaj	567	45
68. Steinfurt	210	110
69. Grosmorbisch	628	332
70. Reinersdorf	528	470

SELA U MADJARSKOJ.

I. Horv. Járfalv-Hrv. Jandrof
II. Sandorf-Čunovo
III. Bezenye-Bizonja
IV. Horv. Kimle-Hrv. Kemlja
V. Kopoháza-Koljnof
VI. Und-Unda
VII. Peresznye-Prisika
VIII. Horv. Zsidány-Židan
IX. Olmod-Pleigor
X. Tömörd-Temarlje
XI. Szentpéterfa

Prošle godine sam u Omladini prikazao, što su i gdje su sada nastanjeni gradišćanski Hrvati, a sada ćemo prikazati njihov sadanji razvoj i život u njihovoj novoj postojbini u Austriji. Pomoću svojih »Hrvatskih Novina«, koje su počele ove godine izlaziti u Beču, nastoje tamošnji hrvatski rodoljubi, da nastave rad tamošnjih hrvatskih prvaka Jordana, Muškovića i Načevića, koji su pismom i djelom nastojali da svoj narod prosvijetle. Jezik svoj duduše nijesu napustili kroz punih četiri stotine godina, otkako su se tamo naselili, a od mnogobrojnih sela ponijemčilo se do sada tekar šest do sedam sela od 70 njih. Prvi su se naselili tamošnji Hrvati g. 1582. po Krištofu od Teuffenbacha u Bischofswörthu (Hlohovec) i Ober-Temenau, a posljednji g. 1739. na posjedu Marije kneginje Ane v. Hilderburghausen na Moravskom polju u Loimersdorfu (Limištrof) i Engelhartstattenu (Poturno). U Poturnu i Hlohovcu su već Hrvati pomiješani sa Slovencima, a kulturno im je bilo središte grad Železno, kamo su hodočastili, i odakle su dobivali i svoje knjige u tamošnjem ikavsko-čakavskom dijalektu. Do vremena Josipa II. imali su i svoje škole i propovijedi na hrvatskom jeziku, no za pokušaja centralizacije u jozefinsko vrijeme izgubili su gradišćanski Hrvati svoj jezik u školi i crkvi, a sačuvali su ga samo u kući, te zadržali do današnjeg vremena, ako i nijesu bili nacionalno osviješteni. Sada se ide za tim, da se svi gradišćanski Hrvati i nacionalno osvijeste, te je u to ime stvorena i narodna stranka, koja je već pokušala na izborima da samostalno istupi. Kod općinskih su izbora već Hrvati pobijedili u velikom broju hrvatskih općina, dok im to još nije pošlo za rukom u izborima za austrijski sabor, jer su premalena masa. Ako imade i Hrvata u preko šezdeset sela, ipak su dosta pomiješani s Nijemcima, te se moraju zato više boriti protiv ponjemčivanja.

Narodna svijest širi se i pomoću hrvatskih tamburaških družina te hrvatskih pjevačkih društava, koja se osnivaju po cijelom Burgenlandu ili Gradišću, pa dolaze i u Beč u tamošnja hrvatska društva, poglavito u radničko društvo »Prosvjetu«. Nešto gradišćanskih Hrvata imade i u Americi, koji s velikom simpatijom prate narodni pokret njihove braće u domovini ,te ih pače u tom pogledu i materijalno podupiru. Osobito sada, kada se radilo o izborima za gradišćanski pokrajinski sabor ili »National-Rat«, u koji međutim još nijesu mogli izabrati nijednoga zastupnika, makar da imadu pravo na kojeg zastupnika u pokrajinskom saboru jednako kao i u saboru u Beču.

Većina gradišćanskih Hrvata bila je prije pod Ugarskom, te je skoro sva inteligencija pomadžarena, dok se tekar sada poslije prevrata obraća svojoj pravoj hrvatskoj svijesti. Po austrijskom školskom zakonu imadu tamošnji Hrvati pravo na svoje škole, te imadu do stotinu hrvatskih učitelja a u školama se uz njemački predaje i hrvatski jezik, koji se sve više približava sadanjem hrvatskom književnom jeziku. Na taj način proživljuju naši gradišćanski Hrvati svoj preporodni period, kao i naši stari Ilirci. Na preparandiji u Oberschützenu, koja se nalazi na teritoriju gradišćanskih Hrvata, predaje se i hrvatski jezik, a prema svom broju imaju oni pravo i na jednu hrvatsku srednju školu. Starih pučkih učitelja imade još dosta, , no nedostaje učiteljski podmladak, te bi bilo uputno, kad bi se i mladi učitelji iz naše domovine zanimali, da tko bude i tamo namješten. Uopće bi trebalo, da se uznastoji oko što veće veze tamošnje inteligencije s Hrvatskom, da tamošnji mladi učitelji i svećenici dolaze što više u Hrvatsku, i da se upute u naše književne i kulturne prilike.

Počelo se i osnivanjem hrvatskih kazališnih družina, koje obilaze naokolo po selima i daju hrvatske predstave, koje vrlo lijepo uspijevaju. Dosada su se davali tek prijevodi iz njemačkog, pa bi bilo uputno, da se počne i s prikazivanjem hrvatskih originalnih komada. U Beču se također utemeljilo Kulturno društvo gradišćanskih Hrvata, koje će iz tog velikog kulturnog centra nastojati, da se brine za sve kulturne potrebe svojih zemljaka, što ono i čini izdajući »Hrvatske novine« za gradišćanske Hrvate. Hrvatske novine izlaze u Beču u V. Bezirku, Margarethenplatz br. 7., a uređuje ih odvjetnički koncipijenat dr. Lovro Karal. Izlaze jedamput na tjedan te su Glasnikom Gradišćanskih Hrvata. Oko redakcije kupe se hrvatski đaci u Beču, te pomažu voditi propagandu među svojim zemljacima u Burgenlandu.

Osim jezika očuvali su gradišćanski Hrvati mjestimice i svoje lijepe narodne nošnje, a posvuda i stare hrvatske običaje, koji nijesu izginuli ni kroz tolika stoljeća, jednako kao i njihove narodne pjesme ili jačke, kako ih oni nazivlju.

O gradišćanskim Hrvatima ili kako su ih prije naši pisci obično nazivali ugarskim ili donjoaustrijskim Hrvatima, pisali su neki naši pisci više poučnih članaka i sakupljali narodno blago njihovo. Tako je Kurelac sabrao njihove jačke i Kuhač njihove pjesme; narodne je običaje popisao Milčetić i drugi, a mnogi hrvatski đaci bi zalazili k njima iz Beča, gdje su se nalazili na studijama, te poslije priopćili po koji članak o njihovom narodnom i kulturnom životu. I pisac ovih redaka posjetio je kao đak jedno hrvatsko selo Hoff na Moravskom polju i napisao o tom svom izletu jedan članak u zagrebačkoj »Prosvjeti«.

Zanimljivo je, kako su na svoju braću pomišljali već u vrijeme ilirskog pokreta i kako je već onda bilo među tamošnjim Hrvatima ljudi, koji su se interesirali za sudbinu svojih zemljaka. U najnovijoj knjizi na poljskom jeziku »Ilirizm i Slowiansczizm«, koju je nedavno napisao i izdao poljski profesor u Lavovu dr. Jerži Pogonowski, čitamo na str. 136 kako neki Jakob Nikolić (Nikowitz), natporučnik kod graničarske uprave iz Loimersdorfa (Limištrofa), koje je selo pripadalo obitelji dvora Schlossenhof, piše u povodu sveslavenskog gibanja za praškog sveslavenskog kongresa god 1848. Torkvatu Brliću iz Gospodinaca dne 17. travnja na adresu njegovu u Beč, Wien, Kaffeehaus Gerlovich am Bauernmark. Nikolić šalje Slavenima u Beču pozdrav s molbom, da budu na ruku njegovim zemljacima na Moravskom polju, da im se održi narodnost. Pismo svršava: Ja se nadam, da ova moja molba ne će biti bezuspješna, a šaljem ju po ovdašnjem deputircu Nikoli Bekvalcu.

Zaista bi bilo nužno, da se naša hrvatska omladina i danas nešto više zagrije za naše suplemenike u Burgenlandu, a naročito bi naši sveučilištarci po Beču a i u Gracu mogli što češće učiniti tamo po koji izlet, jer ljeti i onako prave oveće izlete, a u Burgenland iz Beča ili Graca nije baš daleko. Klub Janušić čini bar neku propagandu među svojim

članovima, no to bi trebalo zaista snažnijim silama podupirati, da mi svoju braću, kada se već nalaze na dobrom putu svog narodnog preporoda pomognemo i u njihovom ih radu potkrijepimo. A imade sto načina, na koje ćemo moći toj svojoj patriotskoj dužnosti udovoljiti. Možemo tamo slati i hrvatske novine, knjige, note i slično, što će sve dobro doći za očuvanje hrvatske narodne svijesti tamošnjih naših starih zemljaka. Kao primjer njihova jezika donosimo pjesmu Mate Miloradića, koja je štampana u »Hrv. Novinama«.

Dr. B.

BOG I HRVATI

Bože, ki si na višini,
Ki narodom živit daš,
Vsega svita kralj jedini,
Kralj, Otac, Branitelj naš!
Ta hrvatski narod mali
Rad bi živit, rast i cvast!
Dugo su ga Turki klali
Ti mu nisi dal propast!

Smrt na kolci, ne na križu!
Ti si gledal grozni čin
Ruke z groba k Tebi dižu
Oci, majke, kćer i sin!
Za toliku bol i ranu
Za toliki strah i big,
Za toliku krv proljanu,
Plaću prosi mučenik!

Ne to prosi, da na druge
Sebe stavi kot tiran;
Neg da lanci i veruge
Padnu vsim na vsagu stran!
Da neg same dobre ljude
Hrani širom božji svit,
A Hrvatu radost bude
Med dobrimi dobar bit!

Da od boja, kuge, glada
Čuvaš svit i vsaki kut;
Da na zemlji zmožno vlada
Sloboda uz mar i trud!
Da Te slavi muž i žena,
Oci, majke, vsi okrug,
Od kolena do kolena
Sin i kćer i daljni vnuk!

MARKO MARULIĆ 1450—1524

Prije dvadeset i tri godine bi u Zagrebu proslavljena četiristogodišnjica rada najstrijega hrvatskoga pjesnika Marka Marulića iz Spljeta. Godine 1501. dovrši pjesnik naime svoje najbolje djelo pisano hrvatskim jezikom: »Istorija svete udovice Judit u versih hrvacki složena«.

Sveučilišni đaci proslaviše taj važni momenat iz povijesti hrvatske književnosti posebnom akademijom, iza koje su slijedile demonstracije namijenjene onim ličnostima odnosno institucijama, koje nijesu bile našle za vrijedno, da na taj svečani dan izvjese hrvatske barjake. Kao uvijek tako i tada našlo se ljudi, koji misle, da će se najbolje dodvoriti svome neprijatelju, ako zataje svoje, računajući kod toga vazda bilo s kakovom ličnom koristi. A ne znaju ili ne će da znadu, da ih neprijatelj za njihove usluge samo zato nagraduje, jer imade koristi, ali da ih u isto vrijeme i prezire kao ljude, jer zna da ih ne vodi ideja i dobra volja, već jedino koristoljublje, a možda i strah. I tako se proslava Marulićeve »Judite«, odnosno četiristogodišnjice hrvatske književnosti završila nemilim demonstracijama, kod kojih je gdjekoji oduševljeni mladić stradao, i to zato jer je dao izražaja svomu nezadovoljstvu zbog podlosti ljudi, koji su pljuvali ne na svoje — jer takovi ljudi nikad ništa nijesu ni imali — već na ono, što je sveučilišnoj omladini kao i svakom dobrom Hrvatu bilo sveto.

I eto dvadeset i tri godine nakon one proslave i onih demonstracija navršuje se četirista godina, otkako je »otac hrvatske književnosti« Marko Marulić umro 5. siječnja 1524. u svom rodnom gradu Spljetu, gdje je bio i sproveo posljednje dane svoga radinoga i kreposnoga života, pošto bijaše poput Tolstojeva »Oca Sergija« napustio samostan sv. Petra na otoku Šolti razočaran zbog života samostanske braće.

Marko Marulić većinu je svojih djela napisao na latinskom jeziku, a bio bi valjda i »Juditu«, da mu nije bilo do toga stalo, da i oni ljudi, koji nijesu vješti latinskom jeziku, uzmognu čitati njegovo djelo, i odatle je Judita u »versih hrvacki složena«.

Najznatnija djela pisana latinskim jezikom, koja su Marulića reprezentirala pred čitavim tadanjim učenim svijetom, jesu: »De institutione bene vivendi« i »Evangelistarium«, u kojima dolazi njegova kršćanska etika do izražaja. Osim ovih napisao je Marulić i manjih rasprava na latinskom jeziku. To su njegova originalna djela. Ali on se i kao historik istaknuo. Od njegovih historičkih djela treba napose spomenuti prijevod kronike popa Dukljanina na latinski jezik i »Regnum Dalmatiae et Croatiae gesta« i drugo.

Od manjih djela na hrvatskom jeziku valja još navesti epsku pjesmu »Istorija od Suzane«. Ima još i drugih. Ali Marulić je pisao i prozom, pa je prema tome i prvi od hrvatskih pjesnika, koji je pisao prozom, tako prijevod iz latinskoga: »Od naslidovanja Isukrstova«, zatim »Život svetoga Jerolima« i dr.

Da Marulić nije ništa drugo napisao osim »Judite«, po kojem djelu on i jest važan za hrvatsku književnost, dosta bi bilo. On doduše ne rješava u svojoj epskoj pjesmi nikakav problem, kao na pr. F. Höbbel u svojoj drami »Judith«, koju provejava misao, da je neprirodno, da žena ubija muža uopće, a jednoga junaka kao što je Holoferne napose. Ili da li je ispravno iz potaje ubiti čovjeka, da se time koristi velikoj ideji, to jest da li je ispravna ona sredovječna: »Svrha posvećuje sredstvo«, kao što je to slučaj i kod Judite, koja krišom ubija Holoferna, da spasi domovinu svoju, koji tema uostalom i Schiller obrađuje u svom »Wilhelm Tellu«. Marulić se tačno drži predaje.

Kakogod bilo — od pjesnika onih vremena i ne može se tražiti rješavanje ovakvih problema —, toliko stoji, da hrvatski narod može s ponosom pogledati četiri stotine godina natrag u čvrstoj vjeri, da taj narod, pa bio on još tako malen, može već obzirom na svoju razmjerno veliku prošlost s potpunim pouzdanjem gledati i u svoju sigurnu budućnost.

V. K.

ŠPORT

Hazena. U novije se doba kod nas vrlo razvio novi sport kod djevojaka, koje igraju posebnu vrlo lijepu igru s velikom loptom ili t. zv. Hazenu. (Hazena se čita **hà-zena** a ne hazéna, kako je to sasvim krivo u običaju u Zagrebu, za kojim se provode i ostali naši gradovi po Jugoslaviji.)

Hazena se razvila najprije u Pragu, gdje se počela vježbati u ženskim školama, a prva pravila je izradio profesor Krištof iz Malostranske gimnazije, koji se bavi mnogo dječjim igrama. Danas se hazena igra vrlo mnogo u Čehoslovačkoj, a igraju je i muška i ženska društva, mladež i odrasli. U svakom sportskom klubu imade i posebna sekcija hazene, koje igraju s drugim društvima utakmice, jednako kao i s nogometom.

Hazenu su donijeli i u naše krajeve češki sportisti, koji su u znatnom broju poslije prevrata naseljeni i u našim gradovima, te ovdje ušli u naše sportske klubove. Danas se u svim našim većim gradovima igra Hazena, a svi oveći sportski klubovi imadu svoje posebne sekcije za Hazenu, vlastite suce, od kojih su nekoji pače ispitani i u Pragu

Kod nas je u Zagrebu odigrana prije godinu dana prva javna utakmica Hazene, te se tako svidjela, da su ubrzo mnogi zagrebački sportski klubovi uredili svoje ženske Hazena-sekcije. Ove godine se održala i velika Hazena utakmica za prvenstvo, na kojoj su sudjelovali mnogi klubovi, a igralo se po svim zagrebačkim sportskim igralištima i na igralištu ženske realne gimnazije u Tuškancu.

Lako atletski savez u Zagrebu osnovao je ove godine zajedničku sekciju za hazenu, te se ista sad lijepo razvija. Pače su izašla i štampom posebna pravila hazene, koja je preveo iz češkoga Vladimir Chilak, a izašla su u biblioteci Sport u Zagrebu kao prva sveska, te su proglašena zaključkom J. L. A. S. kao službena pravila.

Igralište je pačetvorina, koja je duga 48 m, a široka 32 m, a razdijeljena na tri polja po 16 m. Broj igrača je na svakoj strani sedam, naime tri napadača, dva pomagača, jedan branič i jedan vratar. Na svakoj strani nalaze se vrata kao i kod nogometa, prostor za kazneni udarac i ugalni prostor. Lopta je kao kod nogometa no manja sa 62—65 cm. objama. Vrijeme igranja traje dva puta po 25 minuta s kratkim odmorom od 10 časaka. Goal (gol) je postignut, ako je lopta prešla vratnicu. Igra se na taj način, da se trči s loptom prama vratima, te se lopta ili baca u vis ili se baca o zemlju, jer ne smije biti dulje u rukama jednog igrača od tri sekunde, ili tri koraka. Lopta može biti dlanom odbijena i dobačena drugom igraču, a ne smije se udarati šakom ili nogom. Sudac daje znak za početak i prekidanje igre zviždaljkom, a imade na pomoć međašne suce, te eventualno i goal suca. Bude li igra iz kojeg god razloga prekinuta, otpočinje sudac sam dalnju igru bacanjem lopte o zemlju. Inače vodi sudac brigu o trajanju i toku igre, određuje slobodni ili kazneni udarac.

Preporučamo našim mladim sportašicama ovu lijepu igru, a da se što bolje upute, neka si nabave spomenuta Pravila, koja se mogu naručiti preko svake knjižare u Zagrebu. Donosimo i sliku, koja nam prikazuje jedan prizor za igranja hazene u Zagrebu. **Dr. B.**

ZIMSKA OLIMPIJADA U CHAMONIXU.

Ove se godine obdržavaju velike olimpijske igre u Francuskoj, koje počinju zimskim utakmicama u Chamonixu u francuskim Alpama pod veličanstvenim Mont Blancom. Chamonix je ljetna turistička stacija za planinare cijeloga svijeta, koji se uspinju na Mont Blanc, a zimi je veličanstven teren za sve vrsti sportova .

Utakmice za zimsku olimpijadu počinju dne 25 siječnja te će trajati do dne 5. veljače, za koje će se vrijeme tamo naći sportiste i delegati raznih narodnih olimpijskih odbora iz cijeloga svijeta. Čitavo poduzeće vodi francuski olimpijski odbor po nalogu međunarodnog olimpijskog odbora u vezi sa zimskim sportskim savezima, koji će tom prilikom održati u Chamonixu svoje glavne skupštine i kongrese. Tako će se malo mjestance Chamonix napuniti gostima, sportašima te novinarima, koji će biti smješteni u ono nekoliko hotela i po privatnim stanovima. Cijene pensijama su za to vrijeme određene od 30—70 franaka na dan, a sigurno je, da će tad nastati velika skupoća, kad će najednom nahrupiti mnogobrojni gostovi, poglavito takovi sa zdravom valutom. Na programu su natjecanja u brzom klizanju na 500, 1500, 5000 i 10.000 m., te umjetno klizanje za dame i gospodu te za parove. Vožnja na skijima bit će uređena na 18 i 50 klm., te napose vožnja na skijima za vojničke patrulje na 30 klm. Osim toga će biti napose i skakanje sa skijima a preko umjetnog mostića, koji je načinjen po skandinavskom uzoru. Za sklizanje priređen je veliki zimski stadion s mnogobrojnim tribinama za gledaoce. Tu će se održati i utakmica sa hokejom na ledu, i posebna igra curling, neka vrst pločanja i zgađanja cilja s drvenim pločama po ledu nalik na igru bučanja u našem Primorju. Također će biti natjecanja sa Bobsleighom, te je zato također priređena posebna cesta. Osim toga će se prikazivati i neki drugi narodni sportovi, tako alpinsko rodlanje s ručnim saonicama, skikjöring, t. j. sankanje sa skijima i konjem, te sparkstöt-

ting, ili tjeranje nogom visoke saonice s jednim sjedalom, no u ovim sportovima ne će biti natjecanja. Službeno će otvorenje biti dne 25. siječnja posebnom ceremonijom, kod koje će biti prisutan i zastupnik predsjednika republike Milleranda, koji je glavnim počasnim pokroviteljem tih zimskih sportskih priredbi. Natjecanja će biti svako dopodne i popodne, a navečer će se prirediivati razne sportske zimske zabave na ledu uz sjajnu rasvjetu klizališta te izletima sa ski s bakljama. Za pobjednike su određene po tri olimpijske nagrade. Prva je srebrena medalja pozlaćena, druga je srebrena, a treća je brončana. Osim toga će dobiti svi pobjednici i posebnu olimpijsku diplomu. Medalje su djelo jednog francuskog umjetnika vajara, a za naredne olimpijske igre raspisat će se međunarodni natječaj za olimpijske medalje i diplome, kod kojeg će moći i naši umjetnici konkurirati.

Mnogi sportiste pošli su već sada u Chamonix, da se priuče na tamošnju visoku klimu i zimske prilike za treniranje, te će tu biti ozbiljnih konkurenata iz cijeloga svijeta. Već sada je otvorena supskripcija za abonembent za cijelo vrijeme trajanja tih zimskih utakmica ,te stoji I. mjesto rezervirano 400 fr., II. 300 fr., a III. nerezervirano po 200 franaka, što je naravno vrlo mnogo u našoj valuti. Sve prijave imadu se javiti preko Jugoslavenskog olimpijskog odbora, jer svaka zemlja imade svoje narodne olimpijske odbore, koji svi zajedno sačinjavaju Međunarodni olimpijski odbor. Taj odbor sačinjavaju delegati od blizu četrdeset

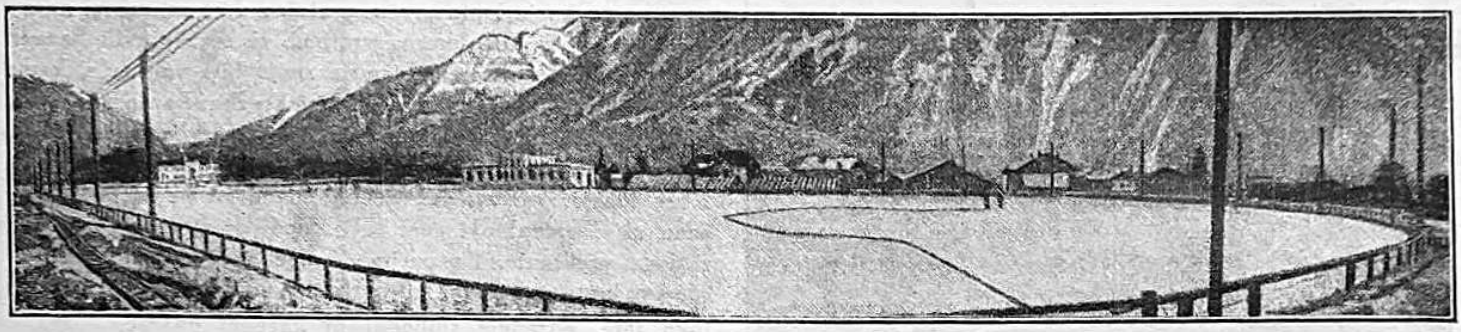

SPORTSKO IGRALIŠTE U CHAMONIXU.

raznih država iz Europe i drugih kontinenata. Jugoslavija je također zastupana sa svoja dva stalna člana, koji su ujedno posrednici između međunarodnog i narodnog olimpijskog odbora.

Žalibože kod nas vladaju takove teške novčane prilike, sportski klubovi i Savezi nemaju još dovoljno novaca, a vlada ne daje u takove svrhe nikakove potpore, pa će teško biti sastaviti kakovo dostojno odaslanstvo, tim više što naš Zimsko-sportski savez, koji ima svoje sjedište u Ljubljani postoji tek od malo vremena, te još nije organizovan u svim granama zimskih sportova. Osim toga su i zime kod nas u posljednje vrijeme bile tako blage, da ni nemamo izvježbanih dobrih zimskih sportista, koji bi mogli dostojno nastupiti u tom velikom svjetskom takmičenju. Dobro će međutim biti svakako, da ipak bar tko pođe u Chamonix, da bar vidi, kako se priredjuju takove velike sportske zimske utakmice, pa da upozna sve moderne zimske sportove.

Dr. Fr. Bučar.

AMATERSTVO

Filatelistički kutić. Od nove godine otvorit ćemo kod redakcije »Omladine« posebni filatelistički informativni odjel, koji je povjeren redaktoru filatelističkog odjela »Omladine«. Prema tome se mogu »Omladini« poslati razni upiti glede mijenjanja, cijena i prodaje maraka, pa će se nastojati da se upute mladi sabirači u točan način sabiranja maraka. To vrijedi osobito za one đake, koji se nalaze u provinciji i omanjim mjestima, gdje nemaju dovoljne prilike i uputa u način sabiranja maraka. To sve vrijedi jednako i za sabirače biljega i poštanskih cjelina. Svaki upit mora se slati redakciji »Omladine«, Zagreb, Medulićeva ulica br. 30, te na pismu naročito označiti: »Za filatelistički odio«. Uz svaki upit imade se poslati i marka od jednoga dinara za odgovor, a ako se šta šalje na ogled ili uvid, imade se poslati u preporučenom pismu, te isto tako u pismu priložiti i marku od tri dinara, da se pošiljka povrati. Svakom upitu i pošiljci mora se dodati točna adresa pošiljača. Nekoje odgovore, koji će biti općenitog karaktera, propćit ćemo i u posebnoj lisnici našeg »Filatelističkog kutića« u »Omladini«.

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

Knjiga o Engleskoj. Pisac »Povjesti Engleske književnosti«, najveći dosadašnji kritičar Hippolyte Taine sabrao je svoja opažanja i študije o novom engleskom društvu u knjizi »Notes sur l' Angleterre«, koju je pod naslovom »Bilješke o Engleskoj« preveo i izdao g. M. Nehajev. Taine crta u svojoj knjizi kraj i tipove, dotiče se svih društvenih problema, uzgoja, ženskog pitanja i t. d. — a sve to opisano blistavim stilom i s toliko osvajalačke oštrine, kako je nema nijedan slični putopis. Tainovo djelo o Engleskoj smatra se s pravom klasičnim, u Francuskoj doživjelo je bezbroj izdanja, a prevedeno je na sve kulturne jezike. »Bilješke o Engleskoj« u hrvatskom prijevodu izdane su u vrlo finoj opremi, a cijena je samo 40 Dinara. Knjiga se dobiva u svim knjižarama i u komisiji kod »Knjižare Zabavne Biblioteke d. d. u Zagrebu. Najtoplije preporučamo ovo izdanje, koje će osobito u današnje dane čitatelju razjasniti mnoge pojave engleskoga društva i politike i to u obliku čitkom i ne teškom. Posebno treba istaknuti opremu knjige, kojoj je naslovni list nacrtao poznati naš grafičar g. Kirin.

Nojemova lađa. To su novele našega mladog književnika Ahmeda Muradbegovića, koji se pojavio u našoj literaturi najprije u »Kritici«, a poslije u »Savremeniku«, »Vijencu« i gotovo svim ostalim našim revijama. U novelama su snažnom stilistikom i dubokom intuitivnom psihološkom analizom izneseni tipovi posljeratnih ljudi s jednim višim idealnim stremljenjem prema novom istinskom i nepatvorenom čovjeku, kakav je u evoluciji svih životnih vrednota naše sadašnjice od sudbonosne potrebe. Novela će izići u februaru o. g. Zasada se primaju samo predbilježbe kod autora: Haulikova ulica br. 4, prizemno desno.

KAZALIŠTE U TUŠKANCU

otvoreno je dobrom inicijativom g. Julija Benešića, sa Sullivanovom operetom »Mikado« a pod ravnanjem g. Krešimira Baranovića. Tom malom kazalištu, koje će biti posvećeno veseloj igri, te opereti, svaka čast. Iako su dimenzije intimne, napose pozornica, ipak su ozbiljnom re-

žijom i praktičnim insceniranjem postignuti zanimivi umjetnički efekti. Iznesena je još i opereta »N i t o u c h e« od Hervéa, koja radi svoje prastare koncepcije nije imala snage, da privuče slušaoce u obilnom broju u kazalište. Zagreb je trebao drugo kazalište, te je otvorenjem kazališta u Tuškancu dobio samo jedan provizorij, dok se ne uredi kazalište u Frankopanskoj ulici, koje je daleko veće i udobnije od onog u Tuškancu. Očekuje se, da će uprava naći sredstava, da omogući izgradnju kazališta u Frankopanskoj ulici i da zatim malom adaptacijom kazališta u Tuškancu dobije Zagreb tri kazališta, što je svakako za taj grad i potrebno.

Dr. K. Krenedić.

ZABAVA I ŠALA

ZAGONETKE.

I. Varalica.

D. Š. — Daruvar.

Oduzmeš li ga od moga,
Tada nije moj.
Dodaš li mu samo slovo,
Ne mož' biti tvoj.

II. Njihalo.

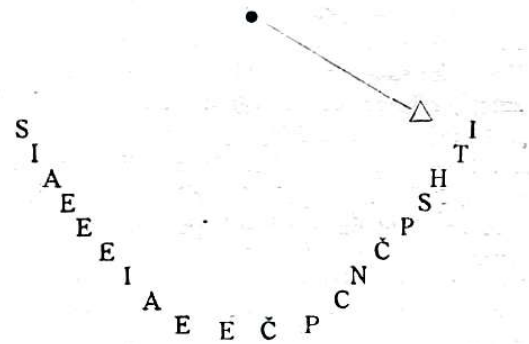

Njihaji su kao u svakoga običnog prostog njihala.

III. Porječnice (paradoksi).

Vladimir Redenšek, Dugo selo.

1. Ura na tornju.

Ura na tornju odbija 6 sati i zato treba ukupno 6 sekunda. Koliko će sekunda trebati, dok odbije 12 sati?

2. Puž.

Puž puže uza zid svaki dan po 5 metara naprijed a noću po 2 metra natrag. Kada će stići navrh zida, visoka 10 m?

3. Rezanje platna.

Neka je žena satkala 26 metara platna, pa svaki dan od toga odreže po 2 m. Za koliko je dana izrezala čitavo platno?

4. Radnici.

Osam radnika trebaju da prevezu na tačkama u grad 8 centi robe. Put im je dalek 1 uru, a svaki može da vozi samo 1 cent. Za koliko će vremena taj posao izvršiti 4 radnika?

IV. Slinga.

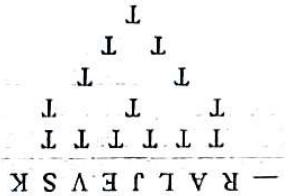

Valjano riješeno daje ime, koje se nedavno mnogo spominjalo.

V. Šibičarka.

Oduzmi u ovom liku, sastavljenu od šibica, šest šibica tako, da ostanu tri trokuta.

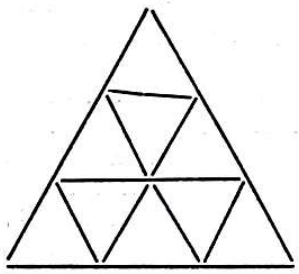

VI. Rebus.

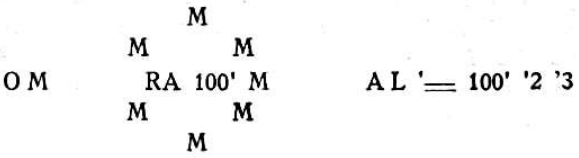

ODGONETAČI ZAGONETAKA IZ BR. 3. i 4.:

Ivančević Anica, Zagreb II, III, IV, V, VI, VII — Biljan Vjekoslav, Zagreb: III, IV — Podaubsky Leo, Zagreb: III, IV, VII, VIII — Spindel Albert, Zemun: I, II, III, VI, Zmazek Josip, Bos. Kostajnica: IV, V, VI — Drucker Leo, Zagreb: III, IV, VI, VII — Popović—Plivelić R., Zagreb: I, II, III, IV, V, VI, VII — Israel Liko, Zagreb: I, II, III, IV, VI — Kadelburg Stjepan, Vinkovci: I, III — Porić Ivo, Koprivnica: III — Firić, Zagreb: II, III, IV, V, VI, VII — Rosenberg Ljudevit Osijek: II, VI — Mifka A. A., Bakar: III, V, VI, VII — Laufer Ladislav, Vinkovci: III, VI, VII — Lanović Mladen, Zemun: Sve (osim VIII) — Špiranec Mirko, Zagreb: I, III, IV, V, VI, VIII — Grbić Nikala, Kostajnica: IV, V — Gašparović Zlatko, Ogulin: I, IV, VII — Ilotić Josip, Koprivnica: II, III — Zagorac Cvijeta, Mitrovica: III, V, VIII — Barth Rikard Mitrovica: II, III, VIII — Končar Bogdan, Zagreb: III, IV — Škarek Rudo, Zagreb: III, IV.

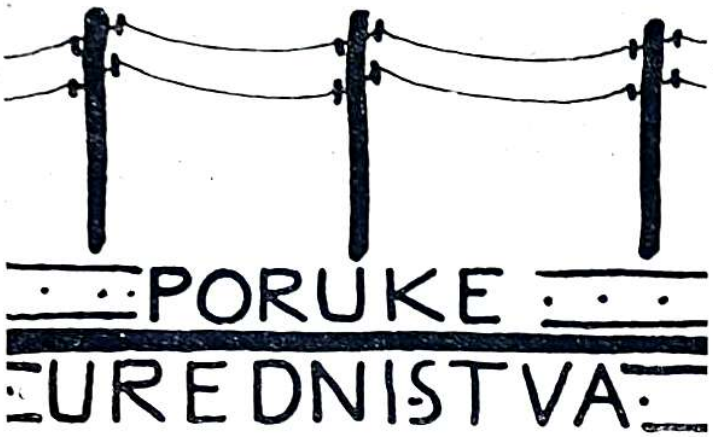

Popravi! U odgonetkama zagonetaka iz br. 2, potkrala se pogrješka u odgonci Razmještaljke (br. II.), gdje treba da u drugom razmještaju buradi bude na svakoj strani po jedna točka više (označujući bure).

m-ć, Split. Od Vaših radova moći će nam samo pjesmica »Mladome vijeku« poslužiti. Ostali radovi ne bi bili na odmet, dakako uz neke preinake, ali nipošto nijesu za naš list sadržajem svojim. Možda imate što laglje. Pjesme, koje trebaju komentar, kao n. pr. ona simbolistička stvar, »San ljetnje noći«, ne privlače čitaoca, osobito pak čitaoca današnjeg vremena. Uputili smo ih uredništvu »Vijenca«.

*****, O.** Pjesme »Božićna silhoueta«, »Ocu« i »Stara bol« ne mogu ući, jer bi ih trebalo metrički na mnogo mjesta dotjerati, a toliko vremena nemamo i pjesme bi onda bile više korektorove već autorove, kako to možete vidjeti iz jedne štampane već pjesme. Osim toga prva je od ovih pjesama upravo pretjerano tendenciozna. Vi udarate po bogatašu, jer mu je dobro, a naričete nad sirotinjom, kojoj pomoći ne možete; i onda može se i bogataševoj kući dogoditi jednaka nesreća smrti kao i kod siromaka. Pjesma bi imala biti simbolističke naravi, a tumači se jedan slučaj, koji ipak rijetko dolazi upravo na badnjak, ili koji se može dogoditi i kod bogata i kod siromašna. Druga i treća pjesma jezično su slabe; n. pr. »Jer u njemu spomen s' budit' stal« itd. Pišite rađe prozom! Ili ako Vas privlači pjesnikovanje, onda treba da u razmacima od tjedan, dva ponovno čitate pjesmu, i to nekoliko puta — glasno! —, pa ćete vidjeti i sami, gdje su barem krupniji nedostaci. I pazite na ritam.

L Lanov. Pjesma »Suncokret« ne može ući, jer je za naš list suviše neshvatljiva.

Slavka, S. Vaše pjesmice ne mogu ući iz više razloga, i ako po svojoj koncepciji ne bi možda bile na odmet. Još bi najbolje odgovarala »Čežnja za izgubljenom srećom«, ali bi trebalo treću kitičcu sasvim izmijeniti. Pošaljite nam što drugo.

Magali. Uz najbolju volju nemoguće nam je uvrstiti bilo koju od Vaših pjesama. Jezik bi se dao još ispraviti, ali ritam, taj nikako ne ide. Najzgodnija bi bila pjesmica »Ushit«, ali bi je trebalo sasvim prekrojiti, a zato treba mnogo vremena. I onda koja Vam korist od toga? Sitnije se stvarce mogu uvijek ispraviti, ali prekrojiti pjesmu, to ne može ni autoru biti milo. Javite nam se možda prozom ili u slobodnim stihovima.

R. N. 13, Split. Ne možemo upotrijebiti Vaših radova, jer je rukopis tako nečitljiv, da ga u pjesmici »O zapadu« ne možemo odgonetnuti, a pjesma »Poruka« — nešto čitljivija — suviše je tendenciozna i uopće političke naravi. Pošaljite nam što drugo i pišite čitljivije.

Z. M. Spb. Vaša pjesma »Vizije« vrlo je slaba i jezikom i ritmom, a i sadržajem je više čudnovata nego prazna i beznačajna. Pišite rađe prozom.

Trpimir, S. »Kasna jesen« nema ništa pjesničko u sebi. To je tek opis, kakav nalazimo u kakvim budžaklijskim novinama. U pjesmi »Pjesma u sumrak« ima suviše pretjeranosti. »Čutim, da malakšem od prebrojnih rana — — —« Zar Vi?! Nemojte tako! Osim toga nije ni ritmički dotjerana.

I. Pop. Z. Niti »Patnica« niti »Pjesma« ne mogu ući; prva zato, jer je mjestimice dikcija upravo bizarna, koja ozbiljnu stvar čini upravo smiješnom: »I izvući tako iz ovog se vira — Al' pluća, pluća ne dadu mira«. Ili: Al' Svevišnji brzo zovnu nju k sebi — Da s dobrih staza skrenula ne bi«. — Zar majka?! — Ili kad pjesma »tjera na plač (sic!) te se smije« itd. Pišite rađe prozom.

Branko Oreš. Pjesma »Siroče« nije ni lirske ni epske naravi; suviše je subjektivna, t. j. Vaše refleksije dolaze odveć do izražaja, a ipak želite prikazati ono siroče s psićem — gladno jedno i drugo i bez ikoga na svijetu. Pogledajte kako Šenoa obraduje ovakve stvari n. pr. »Kugina kuća« ili »Vrag i postolar«.

V. Bn. Split. Vaši soneti »Iza života« ne ćemo reći, da su upravo na odmet obzirom na jezik i obradbu pjesničku, ali oni umaraju — osam njih na broj. Zar se ne bi dalo ono, što je tamo rečeno skupiti recimo u tri jaka soneta, koji će isto ali baš svojom jezgrovitošću više reći od onih osam.

A. F. Požega. Vaše dvije stvarce ulaze. Javite nam se što češće s ovakvim prikazima, samo pišite čitljivije, jer se radi nejasnoće pisma često moraju mnoge stvari izostaviti.

Mosorska sirotica. Pjesma »Rodnom selu« ne može ući, jedno zato, jer je suviše rastegnuta, i onda što je i opisivanje samog kraja nespretno isprepleteno s opisivanjem ljudi i običaja. I tako je sve nekako, što no riječ na vrat na nos, isprebacano, i ako neke pojedine sličice ne bi bile loše. Ne biste li to znali zgodnije udesiti, pa nam onda pošaljite. A možda imate još štogod drugo?

Neznani. Zbirka Vaših pjesama: »Pod beskrovnim nebom«, »Seosko dijete«, »Mezimče šume« itd. ne može ući u »Omladinu«.

Nada M. Gospić. Vaša uspavanka mogla bi ući, ali bi trebalo treću kiticu preraditi, jer je dosta nestašna s onim »Možda tebi suđeno je dostić pjesme vilu«.

K. Bel - - ć. Vaša »Tragedija« ne može ući naprosto zato, jer ne možemo čitati rukopisa. Pišite čitljivije.

B. P. Og. Od Vaših radova, koje ste nam još tamo početkom ove godine bili poslali: »Zimsko sunce«, »Prva ljubav«, »Pjesmi«, »Junačka mati« i »Požar« ne možemo ništa upotrijebiti. Sve su to ishitrene stvari, kako i sami priznajete. Neke bi trebalo dotjerati, ali to iziskuje mnogo vremena, a na nekima bi se i najtvrđe dlijeto korektorovo skrhalo. Vi treba da sami uložite sav trud i svu svoju sposobnost, da Vam djelo što dotjeranije bude. Zato nemojte tek producirati, da toga bude što više, već da ono malo, što uradite, bude što bolje. I najbolji pjesnici često prerađuju svoje stvari po nekoliko puta i — još nijesu posve zadovoljni sa svojim produktom, kao na pr. pjesnici kalibra Heineova, Schillerova itd. Vi imate misli, pa i fantazije, ali čini se, da nemate ustrpljivosti, a htjeli biste stvarati. To se ne slaže. Radite dakle marljivo, ali pomno!

A. N. Tadijić, Sinj. Vaša refleksija ne može ući; jezik, naglasak, figure — sve je to slabo. Jedino Vam vrijedi misao, i to je mnogo, samo je ne umijete zaodjeti, i tako ozbiljna stvar izlazi smiješna: Du sublime au ridicule n'est qu' un pas.

D. L, Zagreb. Vaše su pjesme posve loše.

B. M. Nije za štampu.

D. Solinski. Kako vidite Vaša radnja je ušla (uz neke preinake). Ako imate sličnih stvari, budite dobri, pa nam ih pošaljite.

V. K.

Za učenike

VI., VII. i VIII. razreda svih srednjih škola

Škarica-Škreblin, Maturalni zadaci iz matematike (potpuno riješeni).

Cijene 20 Din bez poštarine.

Naručuje se kod biblioteke

„ERGON", Zagreb

Trg 29. listopada 1918

Dvorana amerikanskih uredskih namještaja

NOTTER I DRUG

Ilica 25. ZAGREB Ilica 25.

(nad kavanom „Corso")

Preporučuje pisaće strojeve raznih sustava sa latinicom i ćirilicom. Vlastita mehanička radionica

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

OSNOVANA GOD. 1846. **U ZAGREBU** OSNOVANA GOD. 1846.

Dionička glav.: K 60,000.000. Pričuve: K 130,000.000

PODRUŽNICE: Beograd, Bjelovar, Brod n. S., Crikvenica, Čakovac, Daruvar, Delnice, Djakovo, Gjurgjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Nova Gradiška, Mitrovica, Ogulin, Osijek, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun. ISPOSTAVE: Osijek D. Gr., Sušak, Vinica. MJENJAČNICA: Zagreb.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Izdaje $4^1/_2{}^0/_0$-tne založnice i $4^1/_2{}^0/_0$-tne komunalne obveznice, koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.

Kupuje i prodaje valute i devize

Izdaje čekove i kreditna pisma te obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Posreduje kod predoznaka iz Amerike u tuzemstvu.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOB. I KRALJ. GLAVNOGA GRADA ZAGREBA

PETRINJSKA UL. BR. 5. ZAGREB UGAO SUDNIČKE ULICE.

Ulošci K 250,000000—

Prima uloške na knjižice i tekući račun. Kupuje i prodaje devize i valute. Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Umjetničko nakladni zavod

J. Čaklović, Zagreb

Telefon br. 12-74. - - - Gundulićeva ul. 1.

Naklada umjetničkih dopisnica, knjiga i slika. — Vlastita konfekcija listovnog papira. — Izdanje knjižnice „Jugoslavenska biblioteka" „Umjetničke monografije" „Naša domovina".

Tražite prospekte i cjenike!

Naklada i trgovina umjetničkih slika

Petar Nikolić, Zagreb

Ilica 36. I. kat.

Preporuča svoje bogato skladište narodno historičkih umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama izradjenih od naših prvih umjetnika.

Prekrasni i ukusni okviri četverouglasti, okrugli i ovalni svih veličina.

Izašla nova naša slika „Kosovska djevojka" od Uroša Predića. — Veliki izbor madona i ikona na skladištu.

Prikladni darovi za svaku prigodu.

Najveći stoga i najjeftiniji zavod te vrste.

Tražite prospekte. **Tražite prospekte.**

ST. KUGLI

KNJIŽARA KRALJEVSKOG SVEUČILIŠTA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30.

PREPORUČAMO IZ NAŠE NAKLADE:

UZORNA DJELA IZ KNJIŽEVNOSTI

Knjiga I. SMRT SMAIL-AGE ČENGIĆA. Pjesan Ivana Mažuranića. — Uvod i bilješke napisao dr. David Bogdanović. — Cijena K 32·—.

Knjiga II. LUČA MIKROKOZMA. Spjevao Petar II. Potrović-Njegoš, valdika crnogorski. Izdanje priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 28·—

Knjiga III. Demeter Dimitrija, TEUTA. Tragedija u 5 čina. — Izdanje priredio dr. David Bogdanović. Cijena K 40·—

Knjiga IV. SRPSKI PRIPOVJEDAČI I. — Šćepan Mitrov Ljubiša. — Milan D. Miličević. — Milorad P. Šapčanin. — Pajo Marković-Adamov. — Priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 30·—

Knjiga V. SRPSKI PRIPOVJEDAČI II. — Milovan Đ. Glišić. — Laza K. Lazarević. — Janko M. Veselinović. — Priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 36·—

Dr. David Bogdanović: PREGLED KNJIŽEVNOSTI HRVATSKE I SRPSKE

Knjiga I.: Hrvatska i srpska tradicionalna književnost. — Stara književnost hrvatska i srpska. — Književnost hrvatska od XV. vijeka do Gaja (1830.). — Književnost srpska od XVIII. vijeka do Vuka St. Karadžića (1814.). — Cijena broširano K 75·—

Knjiga druga, dio I.: Ilirski pokret. — Vuk St. Karadžić i njegovi suvremenici. — Hrv. književ. za apsolutizma. — Cij. broširano K 100·—

Knjiga druga. dio II.: Srpski romantizam. — Novo ustavno doba u Hrvatskoj. — Srpski realisti. — Hrvatska književnost poslije Šenoe. — Cijena broširano K 75·—.

ZATRAŽITE ILUSTR. NAKL. POPIS: a) Zabavnih, b) znanstvenih, c) školskih knjiga. d) muzikalija, e) papirničkog i kancelarijskog materijala.

ŠALJEMO IH BADAVA I FRANKO.

Knjige razašiljemo uz unapred poslani novac ili uz pouzeće. Zatražite pokusni broj ilustrovanog časopisa „DOMA i SVIJETA" (uređuje Dr. M. Ogrizović i Iso Velikanović), koji ćemo Vam poslati badava na ogled.

Obratite se kod svake Vaše potrebe na knjigama najprije na nas, jer samo najveća i najstarija knjižara u čitavoj Jugoslaviji.